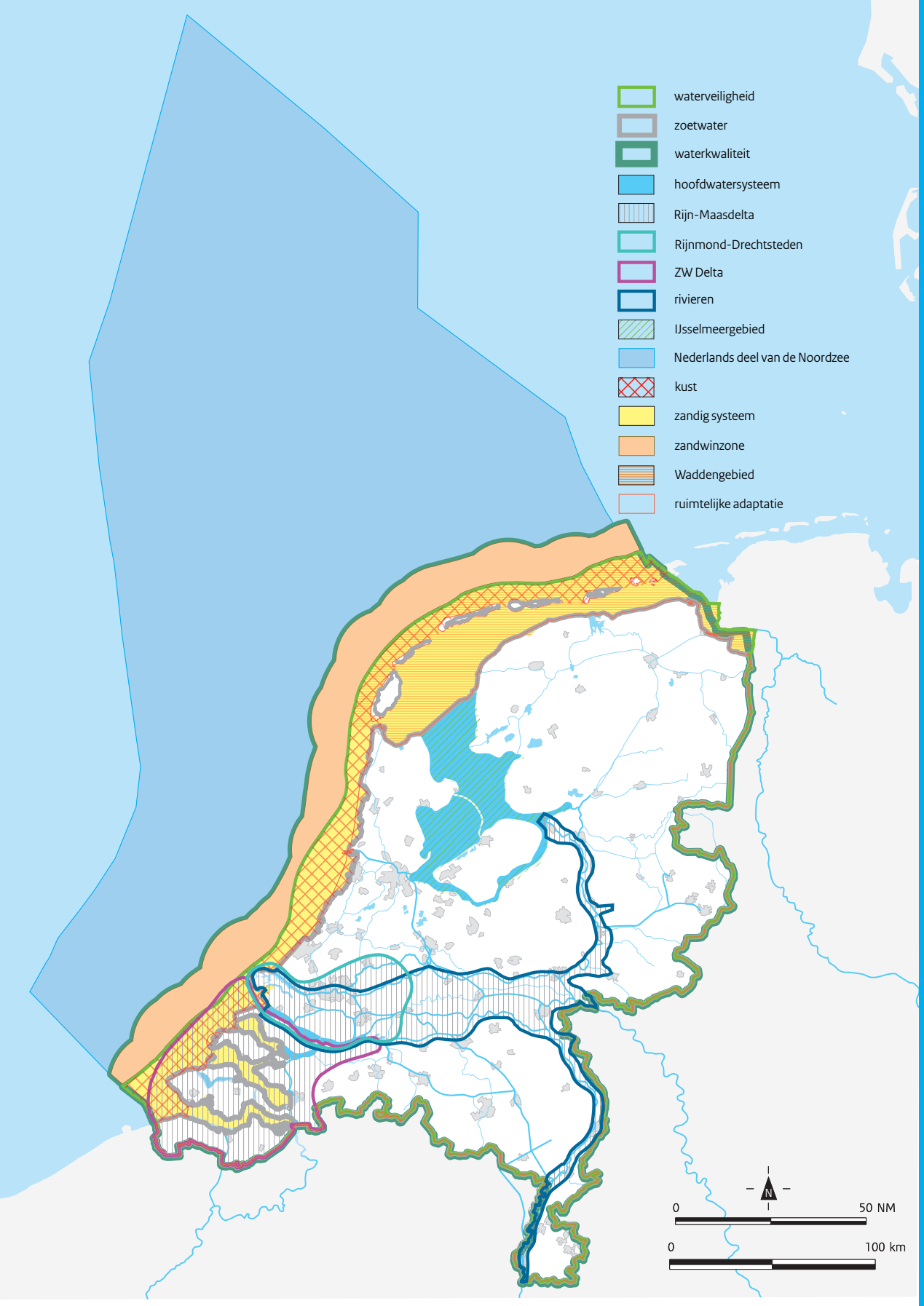
Nationaal Waterplan 2016-2021

Kaartbeeld www.ruimtelijkeplannen.nl

Op *www.ruimtelijkeplannen.nl* vindt u alle ruimtelijke plannen op basis van de Wet ruimtelijke ordening (Wro). Het Nationaal Waterplan is voor de ruimtelijke onderdelen ook een structuurvisie in de zin van de Wro en tevens te raadplegen via *www.ruimtelijkeplannen.nl*. De bovenstaande kaart is eveneens het kaartbeeld dat u ziet als u de site opent. Via dit kaartbeeld zijn alle teksten, bijlagen en bijbehorende beleidsinformatie op een overzichtelijke manier ontsloten. Na klikken op kaartonderdelen, ziet u exact dezelfde tekst als in dit document.

www.ruimtelijkeplannen.nl biedt eveneens de mogelijkheid om voor uw postcode ook alle andere ruimtelijke plannen in te zien. U heeft daardoor snel inzicht in wat er in uw omgeving mogelijk is op het gebied van ruimtelijke ontwikkeling.

Nationaal Waterplan 2016-2021

1 **Ambitie en sturing** 5

Aanleiding en afbakening 7
Status 7
Organisatie waterbeheer 7
Waterbewustzijn 9
Principes 9
Afstemming 10

2 **Waterveiligheid** 13

Nieuwe normen waterveiligheid 15
Europese Richtlijn Overstromingsrisico's 17

3 **Zoetwater** 19

Nationale zoetwaterdoelen 21
Voorzieningenniveaus en maatregelen 21

4 **Waterkwaliteit** 25

Europese Kaderrichtlijn Water 26
Regie verbetering waterkwaliteit: beleidsimpuls 26
Monitoring 29
Boden, grondwater en drinkwater 30

5 **Gebiedsgerichte uitwerkingen grote wateren** 33

Rijn-Maasdelta 37
Rijnmond-Drechtsteden 37
Zuidwestelijke Delta 39
Rivieren 41
IJsselmeergebied 41

6 Gebiedsgerichte uitwerkingen zee en kust **45**

Noordzee 46
Kust 53
Waddengebied 55

7 Water en omgeving **57**

Water en ruimte beter verbinden 59
Ruimtelijke adaptatie 60
Natuurvisie 60
Duurzame energie 61
Scheepvaart 61
Functietoekenning rijkswateren 63
Internationaal 63
Innovatie 65

8 Financiering **69**

Bijlagen **74**

1

Ambitie en sturing

Nederland is een echt Waterland. Toch is de bevolking zich nauwelijks bewust van de uitdagingen van het waterbeheer en de risico's van het water, omdat het waterbeheer zo goed georganiseerd is. Nederlanders moeten zich meer bewust worden van het leven met water.

De veranderende rol van de overheid in het algemeen en die van het Rijk in het bijzonder leidt tot een verandering van de sturing van het waterbeleid. De beschikbare financiële middelen nemen af, taken worden gedecentraliseerd en de maatschappij zelf wordt in toenemende mate initiatiefnemer en uitvoerder van maatregelen. Dit leidt tot een groeiende behoefte aan andere sturingsmogelijkheden, samenwerkingsverbanden en financieringsarrangementen. Daarnaast vragen (mondiale) ontwikkelingen zoals klimaatverandering, grondstoffenschaarste en bevolkingsgroei om antwoorden.

Dit nieuwe Nationaal Waterplan geeft de hoofdlijnen, principes en richting van het nationale waterbeleid in de planperiode 2016-2021, met een vooruitblik richting 2050. Het kabinet speelt proactief in op de verwachte klimaatveranderingen op lange termijn, om overstromingen te voorkomen. Binnen de planperiode gaan realistische maatregelen in uitvoering die een antwoord bieden op de opgaven voor de korte termijn en voldoende mogelijkheden openlaten om op langere termijn verdere stappen te zetten. Het kabinet sluit daarmee aan bij de resultaten van het Deltaprogramma. Met deze handelwijze is Nederland koploper en toonaangevend voorbeeld in de wereld.

Met dit Nationaal Waterplan zet het kabinet een volgende ambitieuze stap in het robuust en toekomstgericht inrichten van ons watersysteem, gericht op een goede bescherming tegen overstromingen, het voorkomen van wateroverlast en droogte en het bereiken van een goede waterkwaliteit en een gezond ecosysteem als basis voor welzijn en welvaart.

Het kabinet streeft naar een integrale benadering, door natuur, scheepvaart, landbouw, energie, wonen, recreatie, cultureel erfgoed en economie (inclusief verdienvermogen) zo veel mogelijk in samenhang met de water-opgaven te ontwikkelen.

De ambitie is dat overheden, bedrijven en burgers zich in 2021 meer bewust zijn van de kansen en bedreigingen van het water in hun omgeving. Iedereen neemt zijn eigen verantwoordelijkheid om samen te komen tot een water-robuuste ruimtelijke inrichting, het beperken van overlast en rampen en verstandig handelen in extreme situaties.

Aanleiding en afbakening

Het Nationaal Waterplan (NWP) bevat de hoofdlijnen van het nationaal waterbeleid en de daartoe behorende aspecten van het ruimtelijk beleid. Het kabinet actualiseert het waterbeleid op een aantal terreinen.

- Het beleid met betrekking tot waterveiligheid en zoetwater is met de vastgestelde deltabeslissingen in 2014 fundamenteel veranderd. Het rijksbeleid dat voortvloeit uit de voorstellen voor deze delta-beslissingen, is in 2014 met een tussentijdse wijziging verankerd in het Nationaal Waterplan 2009-2015 en opgenomen in dit nieuwe Nationaal Waterplan voor de periode 2016–2021.
- Het kabinet heeft de afgelopen jaren over verschillende beleidsterreinen afspraken gemaakt die raakvlakken hebben met water, zoals afspraken over energie (Energieakkoord), natuur (Natuurvisie), internationale inzet en vernieuwde bestuurlijke verhoudingen (onder meer Structuurvisie Infrastructuur en Ruimte, Bestuursakkoord Water en Deltaprogramma). Deze afspraken zijn verwerkt in dit Nationaal Waterplan. De betreffende beleidsdocumenten blijven van kracht.
- Met de vaststelling van dit NWP voldoet Nederland tevens aan de Europese eisen om actuele plannen en maatregelenprogramma's op te stellen volgens de Kaderrichtlijn Water (KRW), de Richtlijn Overstromings-risico's (ROR) en de Kaderrichtlijn Mariene Strategie (KRM).

Het kabinet bereidt, aansluitend bij de Omgevingswet, een Nationale Omgevingsvisie voor die sectorale visies en beleidsplannen vervangt. Dit NWP is daar een belangrijke bouwsteen voor. De Nationale Omgevingsvisie wordt een samenhangende visie op strategisch niveau. Om hiertoe te komen is in 2015 begonnen met de voorbereidingen die in 2016 zullen uitmonden in een Nationale Omgevings-agenda. In 2016 en 2017 zal deze agenda worden verdiept en worden relevante beleidsalternatieven onderzocht. Naar verwachting zal de Nationale Omgevingsvisie in 2018 worden vastgesteld.

In dit nieuwe NWP komt een aantal onderwerpen uit het vorige NWP niet terug. Alleen de onderwerpen die in de Structuurvisie Infrastructuur en Ruimte (SVIR) als rijksbelang zijn aangemerkt, staan in dit NWP. Gedecentraliseerde onderwerpen komen niet meer aan de orde: de gebiedsgerichte regionale uitwerkingen, het onderwerp wateroverlast en diverse gebruiksfuncties zoals recreatie(vaart). Ook de relatie tussen bodemdaling en waterhuishouding komt in dit NWP niet aan de orde. In de aanloop naar de Nationale Omgevingsvisie zal het Rijk een gezamenlijk proces van co-creatie starten met andere overheden en stakeholders, om te bezien welke nieuwe beleidsuitdagingen er zijn. Daarbij kunnen deze onderwerpen wel aan de orde komen.

Status

Het Nationaal Waterplan 2016-2021 is de opvolger van het Nationaal Waterplan 2009-2015 en vervangt dit plan én de partiële herzieningen hiervan (Wind op Zee buiten 12 nautische mijl en verankering rijksbeleid Deltabeslissingen). Op basis van de Waterwet is het Nationaal Waterplan voor de ruimtelijke aspecten tevens een structuurvisie. Het NWP is zelfbindend voor het Rijk. Het Rijk is in Nederland verantwoordelijk voor het hoofd-watersysteem. In het Nationaal Waterplan legt het Rijk onder meer de strategische doelen voor het waterbeheer vast. Rijkswaterstaat (RWS) neemt in het Beheer- en Ontwikkelplan voor de Rijkswateren (Bprw) de condities en maatregelen op voor het operationeel beheer om deze strategische doelen te bereiken. Het NWP is kaderstellend voor het Bprw. Het kabinet vraagt andere overheden het NWP te vertalen in hun beleidsplannen.

Het Nationaal Waterplan heeft een relatie met de beleids-trajecten voor de ondergrond en drinkwater. Dit plan bevat daarom verwijzingen naar de Structuurvisie Ondergrond die in ontwikkeling is en de vastgestelde Beleidsnota Drinkwater.

Organisatie waterbeheer

Het waterbeheer in Nederland is een gezamenlijke verantwoordelijkheid van Rijk, provincies, gemeenten en waterschappen. Samenwerking is een belangrijke voorwaarde om tot een doeltreffend optreden te komen. De stroomgebiedbeheerplannen, het Hoogwater-beschermingsprogramma, de overstromingsrisico-beheerplannen, het Bestuursakkoord Water en het Deltaprogramma zijn voorbeelden van programma's en plannen waar wateropgaven voortvarend gezamenlijk worden opgepakt. Het kabinet wil deze samenwerking graag voortzetten met haar waterpartners. Het kabinet

Overzicht van kaderstelling en toezicht (Bestuursakkoord Water 2011)

Kaderstelling

Uitgangspunt is normstelling per onderdeel bij één algemene democratie:

Waterveiligheid	Rijk
Wateroverlast	provincie
Waterkwaliteit rijkswater	Rijk
Waterkwaliteit regionaal water	provincie

Toezicht

Normsteller houdt toezicht op uitvoerende overheid:

Waterveiligheid primaire waterkeringen	Rijk op Rijkswaterstaat en waterschap
Wateroverlast inclusief regionale waterkeringen	provincie op waterschap
Waterkwaliteit	Rijk op Rijkswaterstaat en provincie op waterschap

onderschrijft de conclusie van de OESO dat de organisatiestructuur in het waterbeheer goed functioneert [1]. Het kabinet ziet dan ook geen reden om bestuurlijke of organisatorische veranderingen in het waterbeheer voor te stellen.

In het Bestuursakkoord Water (2011) zijn duidelijke afspraken gemaakt wie waarvoor verantwoordelijk is in het waterbeheer. Uitgangspunt daarbij is dat maximaal twee bestuurslagen zich met een onderwerp bezighouden.

Het Deltaprogramma is met de presentatie van de voorstellen voor de deltabeslissingen en voorkeursstrategieën in september 2014 een nieuwe fase ingegaan: van beleid ontwikkelen naar uitwerken en implementeren. De verdere uitwerking van het generieke onderwerp waterveiligheid wordt opgepakt door het Rijk, in goede afstemming met de regio. De verdere uitwerking van de generieke onderwerpen zoetwater en ruimtelijke adaptatie vindt plaats onder voortzetting van de huidige nationale programmastructuur, vanwege de gezamenlijke verantwoordelijkheid. De regio is verantwoordelijk voor het vervolg op de gebiedsgerichte deelprogramma's en organiseert een passende bestuurlijke structuur, waarbij het Rijk als partner aanschuift. De intensieve samenwerking tussen de verschillende bestuurslagen die de afgelopen jaren binnen het Deltaprogramma is opgebouwd, wordt vastgehouden. De bestuurders hebben dat in september 2014 bekrachtigd in de Bestuursovereenkomst Deltaprogramma.

De evaluatie van de Deltawet (voor 2017) wordt benut om de toekomst van de organisatie van het Deltaprogramma op de langere termijn tegen het licht te houden. Daarbij wordt ook gekeken naar het betrekken van alle geledingen van de samenleving bij de doorwerking van het waterbeleid.

Waterbewustzijn

Ongeveer 60% van ons land zou regelmatig onder water staan als er geen waterkeringen zouden zijn. In dit gebied wonen 9 miljoen mensen en wordt 70% van ons Bruto Nationaal Product verdiend. Overstromingen kunnen leiden tot een groot aantal slachtoffers en grote economische schade. Nederlanders zijn zich steeds minder bewust van water. Als Nederlanders weten hoe zij kunnen anticiperen en reageren op extreme situaties van droogte of overstromingen, neemt de kans op ernstige gevolgen af.

Ook uit onderzoek van het OESO blijkt dat Nederlanders zich onvoldoende bewust zijn van het feit dat grote inspanningen nodig zijn om Nederland droog en bewoonbaar te houden en dat er wel degelijk risico op overstromingen is. Mensen zijn zich er ook nauwelijks van bewust welke inspanningen nodig zijn om drinkwater van goede kwaliteit te produceren. Het ontbreken van voldoende waterbewustzijn kan leiden tot verminderd draagvlak voor maatregelen, zeker als de noodzakelijke budgetten onder druk staan.

Het kabinet is samen met de partners van het Bestuursakkoord Water (provincies, waterschappen, gemeenten, drinkwaterbedrijven en Rijkswaterstaat) de publiekscommunicatie Ons Water gestart (*www.onswater.nl*). Deze communicatie heeft tot doel het waterbewustzijn onder Nederlanders te vergroten, de noodzaak van nieuwe investeringen inzichtelijk te maken en de betrokkenheid en zelfredzaamheid van burgers te vergroten. Met de app *"overstroom ik"* kunnen mensen snel te weten komen hoe hoog het water bij hen kan komen en wat ze dan het beste kunnen doen. Bewustwording begint bij kinderen. Daarom zetten de waterpartners zich ervoor in dat scholen extra aandacht geven aan ons water via een watereducatieprogramma.

Principes

Bij het opstellen en uitvoeren van het waterbeleid wordt gewerkt volgens de stroomgebiedsbenadering. De wateropgaven worden beschouwd binnen een natuurlijke en geografische eenheid, waarbij bestuurlijke grenzen ondergeschikt zijn.

Het KNMI heeft de verwachte klimaatverandering herbevestigd en aangescherpt in de nieuwe klimaatscenario's 2014: in de toekomst krijgt Nederland te maken met meer en intensievere buien, 25-80 cm zeespiegelstijging in 2085, drogere zomers en meer regionale verschillen. Deze scenario's vormen de basis voor de uitwerking van het waterbeleid.

[1] OESO studie, Water Governance in the Netherlands fit for the future?, 2014

Vanuit de verantwoordelijkheid voor het watersysteem verankert het Rijk de volgende principes:

- **Integraal waterbeheer**. Het kabinet houdt vast aan een integrale aanpak van de wateropgaven, door opgaven op het gebied van waterkwantiteit (waterveiligheid en wateroverlast), waterkwaliteit en gebruik van (zoet) water in natte en droge situaties in samenhang te beschouwen.
- **Afwenteling voorkomen**. Het kabinet wil voorkomen dat waterkwantiteits- en waterkwaliteitsproblemen worden afgewenteld in de ruimte en de tijd, zoals het afwentelen van bovenstrooms veroorzaakte waterkwaliteitsproblemen op benedenstrooms gelegen wateren. Om afwenteling te voorkomen, maken beheerders onderling afspraken over acceptabele hoeveelheden en de kwaliteit van het te ontvangen water. Om afwenteling te voorkomen gelden ook de volgende tritsen:
  - **Vasthouden-bergen-afvoeren**. Op basis van deze trits wordt water zo lang mogelijk vastgehouden in de bodem en in het oppervlaktewater, om wateroverlast en overstromingen te voorkomen en in droge periodes zo lang mogelijk te beschikken over gebiedseigen water. Zo nodig wordt water tijdelijk geborgen. Als vasthouden en bergen niet meer mogelijk zijn, wordt het water afgevoerd naar elders. Deze trits voorkomt afwenteling van het regionale watersysteem naar het hoofdwatersysteem. Rijkswaterstaat maakt op basis van deze trits afspraken met regionale beheerders over afvoer van water uit het regionale watersysteem naar het hoofdwatersysteem.
  - **Schoonhouden-scheiden-schoonmaken**. Bij deze trits gaat het er in de eerste plaats om het water zo schoon mogelijk te houden. In de tweede plaats blijven schoon en vuil water zo veel mogelijk gescheiden. Als laatste, wanneer schoon houden en scheiden niet meer mogelijk zijn, kan het schoonmaken van verontreinigd water aan de orde zijn (preventieladder Beleidsnota Drinkwater).
- **Ruimte en water verbinden**. Bij de aanpak van wateropgaven en de uitvoering van maatregelen vindt vooraf afstemming plaats met de andere relevante ruimtelijke opgaven en maatregelen in het gebied. Het doel is dat de scope, programmering en financiering zo veel mogelijk op elkaar aansluiten of elkaar versterken. Met deze aanpak is het vaak mogelijk het waterbeheer te verbeteren en tegelijk de economie en de leefomgeving te versterken tegen lagere kosten.

Het kabinet kiest voor de volgende uitgangspunten bij de implementatie van dit Nationaal Waterplan:

- **Adaptieve aanpak**. De waterpartners anticiperen met een adaptieve aanpak op toekomstige ontwikkelingen: gefaseerde besluitvorming, flexibele strategieën en een integrale benadering. Daarmee minimaliseren zij de kans op over- of onderinvesteren. Met deze aanpak kunnen op korte termijn adequate maatregelen genomen worden die op langere termijn zijn aan te passen aan nieuwe inzichten of ontwikkelingen.
- **Samenwerking**. Het kabinet hecht veel belang aan een goede samenwerking met overheden en stakeholders, op basis van vertrouwen, transparantie en gelijkwaardigheid.
- **Informeren-stimuleren-acteren**. Watergebruikers mogen de volgende rollen verwachten van de overheid: overheden informeren de gebruiker, stimuleren de gebruikers om zelf de eigen verantwoordelijkheid te nemen en nemen zelf maatregelen.

Het kabinet informeert de samenleving jaarlijks over de prestaties in het waterbeleid, samen met de partners van het Bestuursakkoord Water.

Afstemming

De waterschappen en Rijkswaterstaat hebben in een vroegtijdig stadium adviezen uitgebracht op het concept van het Ontwerp Nationaal Waterplan, conform het watertoetsproces. De adviezen zijn verwerkt. Rijkswaterstaat en de waterschappen geven in hun eindadvies aan dat zij tevreden zijn over het gevolgde proces.

Het concept van het Ontwerp Nationaal Waterplan is met provincies en waterschappen besproken in regiosessies. Het Ministerie van Infrastructuur en Milieu, IPO, Unie van Waterschappen, VNG en Vewin hebben het concept op bestuurlijk niveau besproken in de Stuurgroep Water van 8 oktober 2014. Het concept van het definitieve Nationaal Waterplan is in de Stuurgroep Water van 6 oktober 2015 besproken. Alle partijen die in het Waterbesluit genoemd zijn, zijn betrokken bij de voorbereiding van het plan.

Participatie van maatschappelijke organisaties heeft vorm gekregen via het Overleg Infrastructuur en Milieu.

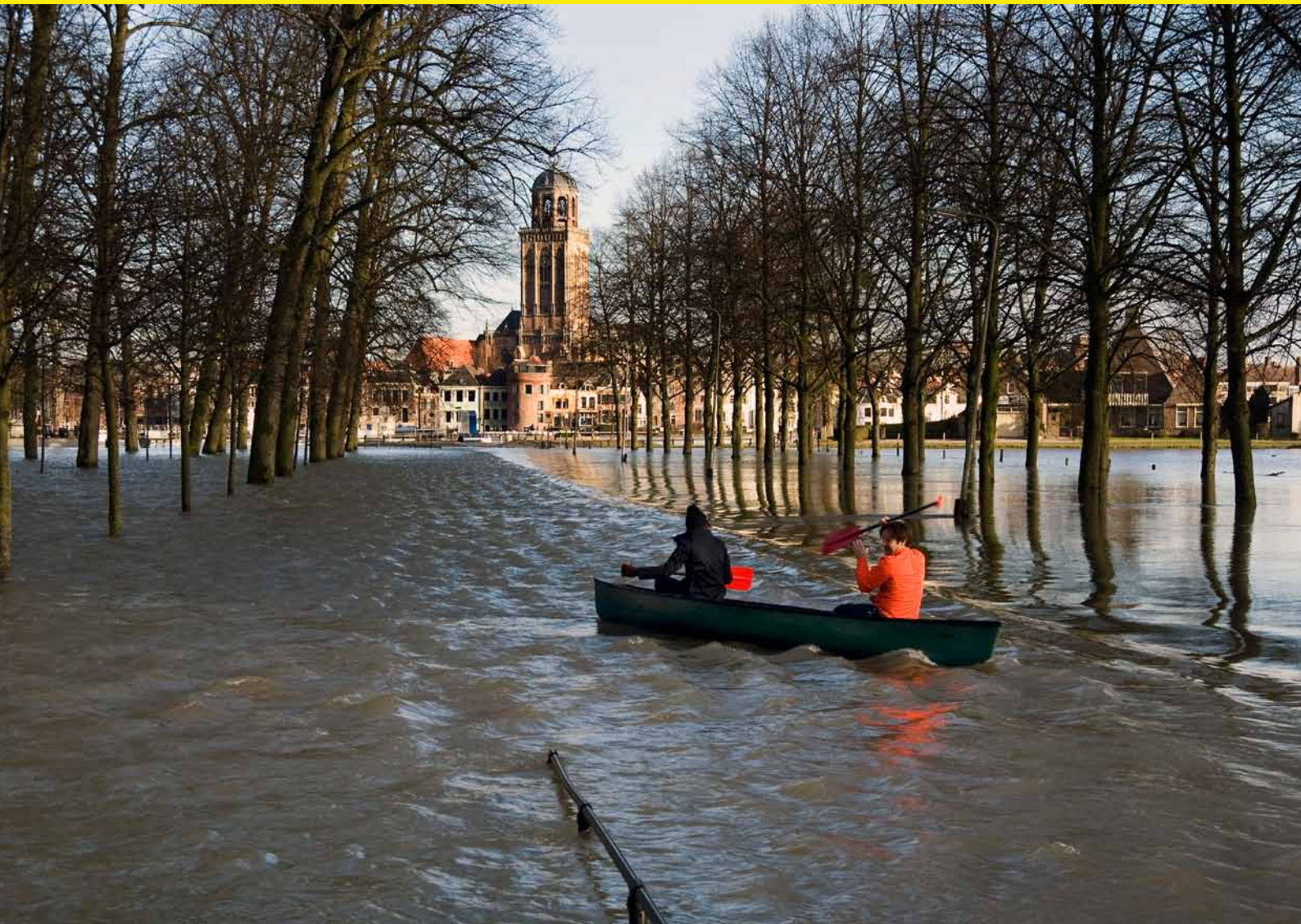
Naar aanleiding van vragen van de Tweede Kamer en de Kamerbehandeling op 24 juni 2015 zijn, met name voor het onderwerp waterkwaliteit, wijzigingen doorgevoerd. Het Ontwerp Nationaal Waterplan is in de periode van 23 december 2014 tot en met 22 juni 2015 ter visie gelegd. Er zijn ruim 50 zienswijzen ingediend. In de Nota van Antwoord heeft het kabinet op alle zienswijzen gereageerd en aangegeven welke passages in het NWP op basis van deze zienswijzen zijn aangepast. Tevens is in de Nota van Antwoord aangegeven welke ambtshalve wijzigingen zijn doorgevoerd om de voortgang in de periode tussen het ontwerpplan en het definitieve plan op te nemen. Dit geldt met name voor de acties die in het ontwerpplan opgenomen waren voor 2015.

Het kabinet heeft bij de besluitvorming rekening gehouden met het milieueffectrapport over dit plan. De uitkomst van de bijbehorende Passende Beoordeling Natuur vormde geen beletsel om het Nationaal Waterplan vast te stellen. De Commissie voor de milieueffect-rapportage is in haar advies van juli 2015 van oordeel dat de informatie in het MER op het gekozen (hoge) abstractie-niveau voldoende is en aansluit bij het abstractieniveau van het NWP2. Door de algemeenheid van de effect-beoordeling en het ontbreken van een samenvattende toets aan doelrealisatie biedt het MER evenwel geen concrete handvatten voor vervolgbesluiten. De Commissie adviseert om op basis van het MER een overzicht te maken van aandachtspunten voor het vervolg, mede in relatie tot de Nationale Omgevingsvisie en regionaal waterbeleid, en aan te geven hoe hier mee wordt omgegaan. De Commissie is in haar advies van oordeel dat de Passende beoordeling op hoofdlijnen voldoende informatie biedt over de mogelijke gevolgen voor Natura 2000-gebieden en de instrumenten die kunnen worden ingezet om deze gevolgen te voorkomen en/of te mitigeren. In de Nota van Antwoord is het kabinet uitvoerig ingegaan op dit advies van de Commissie met daarin zeven deeladviezen met aanbevelingen, die er in meerderheid op zijn gericht om in de Nationale Omgevingsvisie aandacht aan diverse punten te schenken. De conclusie daaruit is dat de adviezen grotendeels worden overgenomen.

Tabel 1 **Mijlpalen ambitie en sturing**

Traject	2016	2017	2018	2019	2020	2021
Deltawet	Evalueren					
Bestuursakkoord Water	Evalueren					
Omgevingsvisie	Omgevings-agenda gereed		Vaststellen			
Omgevingswet			Gereed			
Structuurvisie Ondergrond	Ontwerp					
Voortgangsrapportage water	Rapporteren	Rapporteren	Rapporteren	Rapporteren	Rapporteren	Rapporteren

2

Waterveiligheid

Sinds de tijd dat het eerste Deltaplan in uitvoering is gegaan, is het aantal Nederlanders dat in overstroombare gebieden woont fors toegenomen. Ook de economische waarde in deze gebieden is sterk toegenomen.

Deze veranderingen en de effecten van klimaatverandering leiden ertoe dat waterveiligheid ook in de komende planperiode inzet en aandacht vraagt.

Het kabinet hanteert vooruitstrevend waterveiligheidsbeleid. Uitgangspunt is dat iedereen in Nederland hetzelfde basisbeschermingsniveau krijgt. Plaatsen waar veel slachtoffers kunnen vallen of grote economische schade kan ontstaan, krijgen extra bescherming. Deze locaties zijn bepaald met kosten-batenanalyses en analyses van het groepsrisico. Ook plaatsen waar vitale infrastructuur staat, krijgen extra bescherming. De normen krijgen een andere vorm (een overstromingskans) en een nieuwe hoogte. De veiligheid komt tot stand door inzet op de verschillende lagen van meerlaagsveiligheid: het voorkomen van een overstroming (preventie) én het beperken van de gevolgen van een overstroming (waterrobuuste ruimtelijke inrichting en rampenbeheersing).

De waterveiligheidskeuzes van het kabinet staan in dit hoofdstuk. Een uitgebreide toelichting en een beschrijving van de ruimtelijke aspecten staan in Bijlage 1: Verankering rijksbeleid deltabeslissingen en voorkeursstrategieën. Dit hoofdstuk bevat daarnaast een toelichting op de overstromingsrisicobeheerplannen.

Met deze keuzes blijft Nederland een land met een adequate bescherming tegen overstromingen, waar de samenleving en de economie kunnen floreren.

Figuur 1

Normspecificaties per dijktraject

Dijktrajecten

43-1 dijktrajectnummer

trajectgrens

Normspecificaties per dijktraject

1/300

1/1.000

1/3.000

1/10.000

1/30.000

1/100.000

Overstromingskans traject (per gebeurtenis)

1/10

1/1.000.000 aparte overstromingskans voor kerncentrale Borssele

Nieuwe normen waterveiligheid

Nieuwe normen

Het kabinet zet de veranderingen in het waterveiligheidsbeleid voort en zal hiertoe een wetsvoorstel met nieuwe normen voor de primaire keringen voorbereiden. Nieuwe normen zijn nodig, omdat de huidige eisen aan primaire keringen grotendeels uit de jaren zestig van de vorige eeuw dateren. Sindsdien zijn het aantal mensen en de economische waarde achter de dijken toegenomen. Ook is nieuwe kennis beschikbaar gekomen over de werking van de keringen en de gevolgen van overstromingen.

Het waterveiligheidsbeleid is gebaseerd op de risicobenadering. Hierbij wordt niet alleen gekeken naar de kans op een overstroming, maar ook naar het mogelijke gevolg. Hoe groter de kansen en de gevolgen, hoe strenger de norm. Daarnaast hebben de nieuwe normen een ander karakter (een overstromingskans in plaats van een overschrijdingskans).

Met het waterveiligheidsbeleid wil het kabinet de volgende doelen bereiken:

- Het waterveiligheidsbeleid biedt iedereen in Nederland die achter de dijk woont ten minste een beschermingsniveau van 1/100.000 per jaar. Dat wil zeggen dat de kans voor een individu om te overlijden als gevolg van een overstroming niet groter mag zijn dan 0,001% per jaar.
- Daarnaast wordt extra bescherming geboden op plaatsen waar kans is op:
  - grote groepen slachtoffers;
  - en/of grote economische schade;
  - en/of ernstige schade door uitval van vitale en kwetsbare infrastructuur van nationaal belang.

Deze doelen zijn omgerekend naar normspecificaties voor de keringen. Deze zijn niet meer gebaseerd op dijkringen, maar op dijktrajecten. Elk dijktraject krijgt een normspecificatie die past bij de gevolgen in dat specifieke gebied. De normspecificaties zijn ingedeeld in zes klassen, waarbij de overstromingskans varieert van 1/300 per jaar tot 1/100.000 per jaar (zie figuur 1). Deze normspecificaties vormen de basis voor de vast te leggen wettelijke normen en het toetsinstrumentarium. Hierdoor wordt het mogelijk anticiperend te toetsen en robuust te ontwerpen. De normen worden met een wijziging van de Waterwet vastgelegd. Het kabinet streeft ernaar dat deze wijziging per 1 januari 2017 in werking treedt en dat het bijbehorende nieuwe wettelijke toetsinstrumentarium op dat moment ook gereed is. Het streven is dat alle dijken in 2050 aan de nieuwe normen voldoen. De volgende landelijke toetsing van de primaire waterkeringen vindt vanaf 2017 plaats op basis van het nieuwe waterveiligheidsbeleid en het bijpassende vernieuwde instrumentarium. Waar dat nodig is, past het kabinet beleid en regelgeving aan.

De Beleidslijn Kust is herzien en wordt nog in 2015 vastgesteld. Het kabinet is in 2015 gestart met de evaluatie van de Beleidslijn Grote Rivieren. In 2016 zal besloten worden of herziening van de Beleidslijn Grote Rivieren nodig is. Het Rijk heeft met de waterschappen afspraken gemaakt over de kosten die voortvloeien uit deze nieuwe normen (zie hoofdstuk 8).

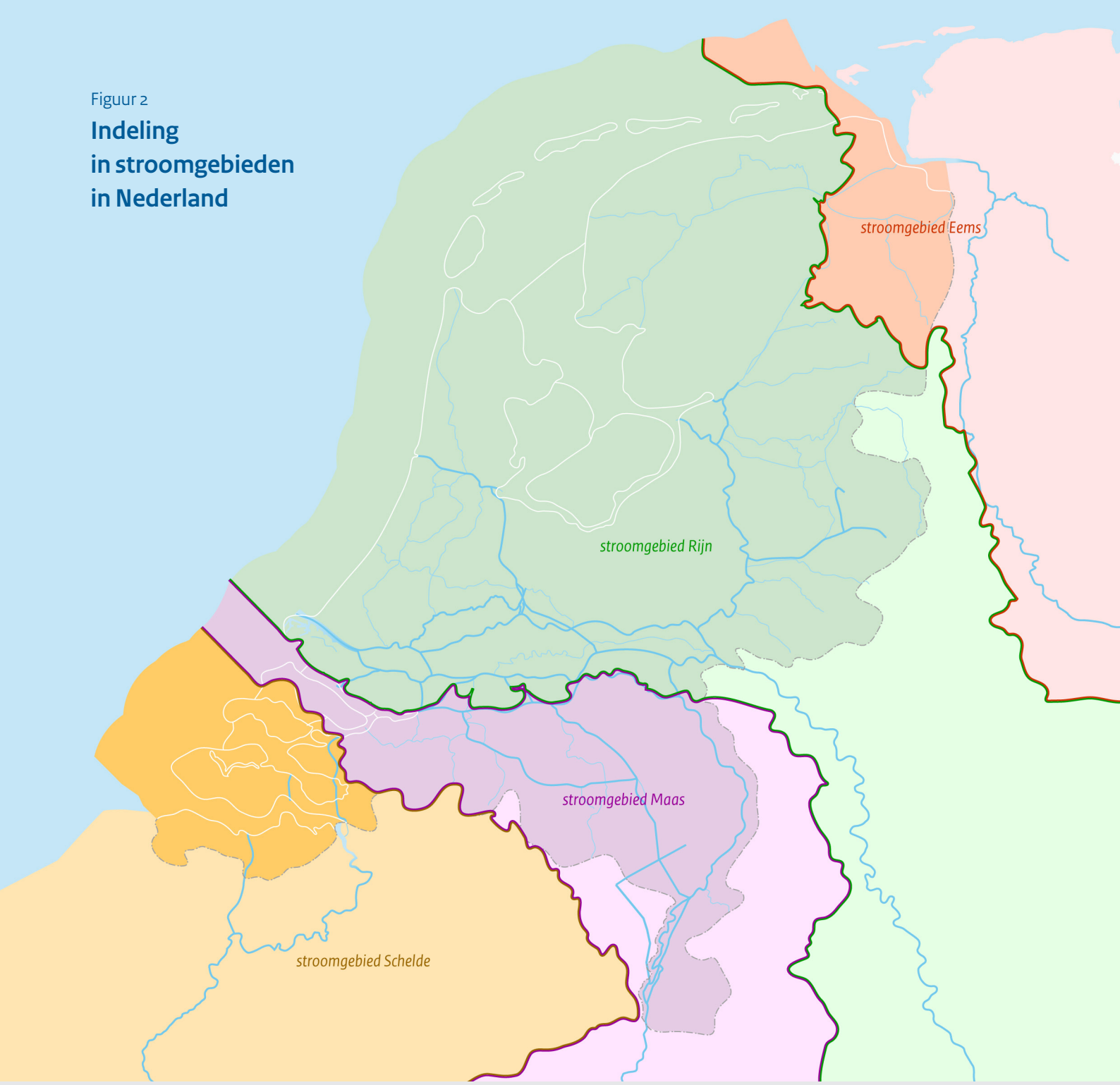
Implementatie nieuwe normen

Bij het realiseren van het beschermingsniveau blijft preventie voorop staan. Dat kan door dijken, duinen en stormvloedkeringen te versterken en rivierverruimende maatregelen te nemen. In specifieke situaties, bijvoorbeeld waar dijkversterking zeer duur of maatschappelijk zeer ingrijpend is, zijn slimme combinaties met ruimtelijke inrichting en/of rampenbestrijding mogelijk om hetzelfde beschermingsniveau te bereiken. Bij toepassing van een 'slimme combinatie' worden per geval maatwerkafspraken gemaakt over de taken, verantwoordelijkheden en bekostiging. Bij de bekostiging is het uitgangspunt dat de middelen die beschikbaar worden gesteld, vergelijkbaar zijn met de besparing die op het Hoogwaterbeschermingsbudget ontstaat doordat minder maatregelen worden getroffen die in aanmerking komen voor subsidiëring uit dat budget. Het Rijk zorgt er samen met de waterschappen, de provincies en de veiligheidsregio's voor dat de rampenbeheersing op orde is en burgers en bedrijven kunnen weten wat zij kunnen doen als er toch een overstroming dreigt.

Er zijn verschillende mogelijkheden om de veiligheid te verbeteren, zoals dijkversterking, stormvloedkeringen, zandsuppleties, rivierverruiming en slimme combinaties. Het kabinet bevordert daar waar mogelijk een integrale uitvoering, rekening houdend met gebiedsontwikkeling en een tijdige aanpak van het veiligheidsrisico. De uitwerking van de waterveiligheidsopgave vergt altijd een goede ruimtelijk inpassing. Ambities van andere partijen kunnen via cofinanciering worden gekoppeld aan deze waterveiligheidsmaatregelen. Dit draagt bij aan de kwaliteit, het draagvlak en de doelmatigheid.

Figuur 2

Indeling in stroomgebieden in Nederland

Voor dergelijke koppelingen ontstaan meer mogelijkheden, omdat voor de benodigde veiligheidsmaatregelen vooruit wordt gekeken naar de periode tot 2050: door de opgave op lange termijn nu al inzichtelijk te maken, kunnen andere partijen beter nagaan hoe ontwikkelingen afgestemd kunnen worden op de veiligheidsmaatregelen. Deze mogelijkheden worden in de verkenningsfase van de veiligheidsmaatregelen geïnventariseerd.

Voorafgaand aan de wettelijke verankering van de normen zullen de waterschappen bij projecten die starten in het kader van het nieuwe Hoogwaterbeschermingsprogramma rekening houden met de nieuwe normspecificaties door gebruik te maken van het ontwerpinstrumentarium 2014 dat is gebaseerd op de nieuwe normspecificaties. De lopende uitvoeringsprogramma's Hoogwaterbeschermingsprogramma, Ruimte voor de Rivier en Maaswerken lopen volgens de afspraken door.

In hoofdstuk 5 en 6 zijn deze waterveiligheidskeuzes gebiedsgericht uitgewerkt voor de grote wateren en de kust.

Europese Richtlijn Overstromingsrisico's

Het doel van de Richtlijn Overstromingsrisico's is de beperking van de negatieve gevolgen van overstromingen voor de gezondheid van de mens, het milieu, het culturele erfgoed en de economische bedrijvigheid. Elk EU-land dient voor het nationale deel van het internationale stroomgebied een overstromingsrisicobeheerplan (ORBP) op te stellen.

Nederland ligt in de delta van grote Europese rivieren met grensoverschrijdende stroomgebieden. Daarom heeft Nederland belang bij het solidariteitsprincipe dat is verankerd in de Richtlijn Overstromingsrisico's.

Landgebruik en maatregelen in het ene land kunnen de risico's in benedenstrooms gelegen landen beïnvloeden. Het Rijk probeert ongewenste grensoverschrijdende gevolgen te voorkomen of stemt deze af met buurlanden. De overstromingsrisicobeheerplannen bestaan dan ook uit een internationaal deel en een nationaal deel.

Nederland heeft voor de vier stroomgebieden de Rijn, de Maas, de Schelde en de Eems een overstromingsrisicobeheerplan opgesteld (zie figuur 2). Deze beheerplannen geven een overzicht van de risico's, de doelen voor het verminderen van de risico's en de maatregelen in de periode 2016-2021. Als bijlage bij de ORBP's is een maatregelentabel opgenomen die het Rijk in overleg met betrokken partijen heeft samengesteld. De ORBP's bevatten alleen vigerend beleid. De vier ORBP's vormen een integrale bijlage bij dit Nationaal Waterplan.

Tabel 2 **Mijlpalen waterveiligheid**

Traject	2016	2017	2018	2019	2020	2021
Wijziging waterwet normen + nieuw toetsingsinstrumentarium		In werking-treding				
Beleidslijn Grote Rivieren	Besluit over herziening					
Landelijke toetsing primaire keringen		Start uitvoering				

3

Zoetwater

Een robuuste zoetwatervoorziening is van belang voor onze economie en maatschappij. 16% van de Nederlandse economie is afhankelijk van genoeg zoetwater; deze sectoren zijn samen goed voor een omzet van ruim € 193 miljard per jaar.

Nu al is er soms minder zoetwater beschikbaar dan de vraag. In de toekomst zal dit naar verwachting vaker voorkomen door klimaatverandering, verzilting en sociaaleconomische ontwikkelingen zoals toename van de bevolkingsomvang en economische groei.

Duidelijke doelen en een samenhangende aanpak zijn nodig, in combinatie met maatregelen in het hoofdwatersysteem en het regionale watersysteem én bij gebruikers (zoals landbouw, industrie, natuur, scheepvaart en drinkwater).

Het kabinet bereidt zich voor op klimaatveranderingen door het zoetwaterbeleid te baseren op de beschikbaarheid van zoetwater en de kans op watertekorten in een bepaald gebied, in normale en droge situaties. De zoetwaterkeuzes van het kabinet staan in dit hoofdstuk. Een uitgebreide toelichting en een beschrijving van de ruimtelijke aspecten staan in Bijlage 1: Verankering rijksbeleid deltabeslissingen en voorkeursstrategieën.

Met de introductie van het nieuwe instrument 'voorzieningenniveau' ontstaat helderheid over de beschikbaarheid van zoetwater en de verantwoordelijkheidsverdeling. Met no-regret-maatregelen wordt het watersysteem op korte termijn robuuster en minder kwetsbaar. Het kabinet investeert in een bijbehorend uitvoeringsprogramma.

Figuur 3

Maatregelen zoetwater

Zoetwatermaatregelen

korte termijn	middellange termijn (mogelijkheden)	lange termijn (mogelijkheden)
efficiënt en zuinig watergebruik	efficiënt en zuinig watergebruik	efficiënt en zuinig watergebruik, watertekorten accepteren
structurele zoetwatervoorraad IJsselmeer en Markermeer 20 cm *(inclusief robuuste inrichting, w.o. vooroevers)*	structurele zoetwatervoorraad IJsselmeer en Markermeer verder vergroten (maximaal 40-50 cm) *(naar verwachting vóór 2050 niet aan de orde)*	structurele zoetwatervoorraad IJsselmeer verder vergroten
		aanpassen afvoerverdeling laagwater
slim watermanagement *(Hollandse IJssel, Amsterdam-Rijnkanaal, Noordzeekanaalen stuwen Driel, Amerongen en Hagestein)*	waterbesparende maatregelen schutten Maas	vervangen Maeslantkering na 2070 *(mogelijk zoutwerende werking)*
	transport van water van Waal en Maas	
praktijkproef langsdammen	opschaling langsdammen	
uitbreiden alternatieve aanvoerroutes 15 m³/s	uitbreiden alternatieve aanvoerroutes 24 m³/s, eventueel permanent oostelijke aanvoer	uitbreiden alternatieve aanvoerroutes >24 m³/s, eventueel permanent oostelijke aanvoer
bypass Irenesluizen ten behoeve van kleinschalige wateraanvoer		
optimaliseren beheer Bernisse-Brielse Meer (onder andere gebruik inlaat Spijkenisse)	vergroten buffer/kleinschalige alternatieve aanvoer Bernisse-Brielse Meer	(grootschalige) alternatieve aanvoer Bernisse-Brielse Meer
optimaliseren beheer Volkerak-Zoommeer	alternatieve robuuste zoetwater-aanvoer voorzieningengebied Volkerak-Zoommeer	
verbeteren zoet-zoutscheiding sluizen		
vergroten capaciteit Noordervaart van 4 naar 5 m³/s	vergroten capaciteit Noordervaart van 5 naar 6 m³/s	
	aansluiten gebied Liemers	

Zoetwaterregio's

- regio West-Nederland
- regio IJsselmeergebied
- regio Hoge Zandgronden
- regio Rivieren
- regio Zuidwestelijke Delta en regio Waddengebied

Ondergrond

- zoetwater
- zout water / brak water
- buitendijks gebied
- grens

Nationale zoetwaterdoelen

Het huidige fundament voor de zoetwatervoorziening blijft de basis van het zoetwaterbeleid, ook op de lange termijn. Het streven is om in gebieden die water uit het hoofdwatersysteem ontvangen de aanvoer veilig te stellen. Daarbij horen een kritische blik op de watervraag en de mogelijkheden om water zo veel mogelijk vast te houden en te bergen in de regio. In gebieden zonder aanvoer wil het kabinet een omslag maken van een aanpak gericht op afvoer naar een aanpak die mede gericht is op goed conserveren en beter benutten van zoetwater. Onderdeel van deze andere aanpak is het zo veel mogelijk tegengaan van verzilting in gebieden die daar gevoelig voor zijn. Ondanks alle inspanningen zal de verzilting op sommige plaatsen echter toenemen. Op internationaal niveau zet het kabinet zich in voor afspraken voor de bescherming van Rijn en Maas als aanvoerroutes voor de zoetwatervoorziening in Nederland, gericht op voldoende water van de juiste kwaliteit. Er wordt steeds gestreefd naar het combineren van wateropgaven binnen de stroomgebieden.

Tot de waterafhankelijke sectoren behoort een aantal cruciale gebruiksfuncties. Deze functies worden in perioden van watertekort beschermd doordat zij prioriteit krijgen volgens de wettelijk vastgelegde verdringingsreeks. Waar de internationale concurrentiepositie van de watergerelateerde economie in het geding is, wordt geïnvesteerd in maatregelen voor het gelijk houden of verbeteren van de zoetwatervoorziening.

Het kabinet wil dat het beschikbare water zuiniger en effectiever wordt gebruikt. Het kabinet zal inzichtelijke informatie bieden over het risico op watertekorten en handelingsperspectieven bieden om te anticiperen op de toekomstige klimaatverandering. Diverse pilots die bij zullen dragen aan innovatie en kennisontwikkeling voor klimaatadaptatie zijn gestart. Deze pilots kennen een goede geografische spreiding over Nederland en verschillen van elkaar in problematiek en urgentie.

Voorzieningenniveaus en maatregelen

Betrokken overheden gaan samen met de gebruikers helderheid geven over de beschikbaarheid en (waar relevant) de kwaliteit van zoetwater in de vorm van voorzieningenniveaus. Het voorzieningenniveau geeft de beschikbaarheid van zoetwater en de kans op watertekorten in een bepaald gebied weer, in normale en droge situaties. Gestart wordt met de uitwerking voor een eerste groep gebieden. In 2018 zijn de voorzieningenniveaus voor deze groep beschikbaar en vindt een evaluatie plaats; in 2021 zijn voor alle gebieden voorzieningenniveaus vastgelegd.

Het bestaande (hoofd)watersysteem wordt beschermd en versterkt als buffer en aanvoerroute voor zoetwater met een aantal gerichte investeringen op korte termijn. De investeringen betreffen onder meer het vergroten van de zoetwaterbuffer in het IJsselmeergebied in de zomer en een stabieler zoetwateraanbod in West-Nederland. In gebieden die geen water uit het hoofdwatersysteem ontvangen – de hoge zandgronden en delen van de Zuidwestelijke Delta – zijn investeringen in goede conservering en betere benutting zinvol.

Door slim watermanagement, waarbij samenwerkende waterbeheerders gebruikmaken van actuele, gedeelde informatie, zal de afstemming tussen vraag en aanbod in tijden van watertekort verbeteren.

De stresstest zoetwatervoorziening heeft laten zien dat het Deltaplan Zoetwater voldoende maatregelen bevat om de levering van zoetwater aan de regionale watersystemen op het huidige niveau te houden bij de combinatie van een zout Volkerak-Zoommeer, verdieping van de Nieuwe Waterweg en de aanleg van een nieuwe zeesluis bij IJmuiden. Bij uitvoering van deze ingrepen zullen enkele zoetwatermaatregelen wel vaker of eerder moeten worden ingezet. In sommige gevallen zijn dit meer ingrijpende

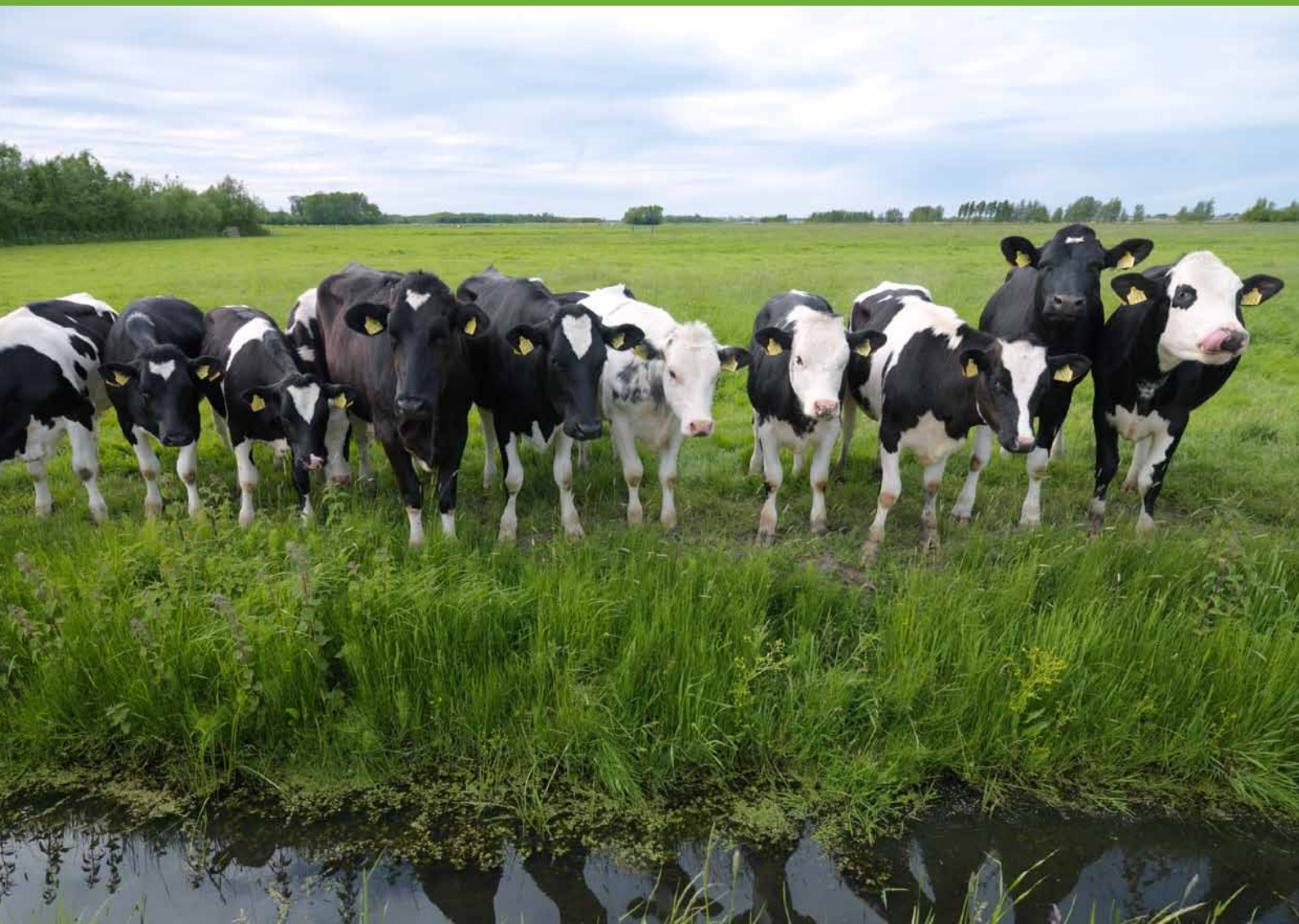
maatregelen die om zorgvuldige afweging vragen. Initiatiefnemers van ingrepen die tot extra verzilting leiden, zijn verantwoordelijk om negatieve effecten te beperken of te compenseren. Verzilting van innamepunten voor drinkwatervoorziening boven de wettelijke norm wordt voorkomen. Daarbij wordt ondermeer gekeken naar de waterverdeling. Bij een omvangrijke toename van de zoetwatervraag op lange termijn zou aanscherping van het Deltaplan Zoetwater nodig kunnen zijn, maar zeker voor de komende jaren is hier geen aanleiding voor.

In hoofdstuk 5 zijn de zoetwaterkeuzes gebiedsgericht uitgewerkt. Figuur 3 geeft de adaptieve maatregelen voor zoetwater op de korte, middellange en lange termijn aan. De financiering van de rijksmaatregelen is beschreven in hoofdstuk 8.

Tabel 3 **Mijlpalen zoetwater**

Traject	2016	2017	2018	2019	2020	2021
Uitwerking voorzieningenniveaus			Eerste groep gereed en evaluatie			In alle gebieden vastgelegd
Uitvoering Deltaplan Zoetwater (maatregelen en pilots)			Evaluatie Deltaplan Zoetwater fase 1			Deltaplan Zoetwater fase 2
Kennisontwikkeling en strategie				Knelpunten-analyse	Herijking adaptieve strategie	

4

Waterkwaliteit

Monitoringsresultaten laten zien dat de waterkwaliteit de laatste jaren substantieel verbeterd is. Toch is extra beleidsinzet nodig: het bereiken van de ecologische en chemische waterkwaliteitsdoelen van de Kaderrichtlijn Water (KRW) is nog een omvangrijke opgave.

Zo geeft de Organisatie voor Economische Samenwerking en Ontwikkeling aan dat de voortgang stagneert op het gebied van stikstof, fosfor en pesticiden en het herstel van de natuurlijke dynamiek (OESO, maart 2014). Dit komt mede doordat Nederland benedenstrooms ligt en de druk op de waterkwaliteit in ons land hoog is vanwege het intensieve landgebruik. Ook nieuwe stoffen die in het water komen brengen risico's met zich mee.

Het kabinet intensiveert haar regie op het verbeteren van de waterkwaliteit.

Het kabinet hecht groot belang aan het realiseren van de doelen van de Europese Kaderrichtlijn Water. In de begroting van 2015 is voor de gehele planperiode structurele financiering geregeld voor de inrichtingsmaatregelen van de KRW in het hoofdwatersysteem. Het kabinet zet de al ingeslagen weg om emissies van verschillende stoffen terug te dringen voort. Er zijn duidelijke doelstellingen geformuleerd, zowel voor de stoffen die de OESO noemt als voor nieuwe stoffen die mogelijk tot problemen kunnen leiden, zoals geneesmiddelen. Met verschillende partijen maakt het kabinet afspraken om samen tot efficiënte maatregelen te komen.

De ambitie is dat Nederland eind 2021 goed op koers ligt met het realiseren van de doelen van de Kaderrichtlijn Water. Belangrijke knelpunten zijn geagendeerd en worden effectief aangepakt. Daarmee zijn significante stappen gezet op weg naar schoon en ecologisch gezond water voor een aantrekkelijke leefomgeving.

Europese Kaderrichtlijn Water

In 2000 hebben de EU-lidstaten de Kaderrichtlijn Water vastgesteld. De belangrijkste doelen van de KRW zijn de algemene bescherming en verbetering van de kwaliteit van grond- en oppervlaktewateren, van de grondwaterkwantiteit, de specifieke bescherming en verbetering van beschermde gebieden, met als drijfveer het duurzaam gebruik van water. Met monitoringsgegevens en (milieu) doelen wordt de toestand van de waterlichamen vastgesteld en de opgave in beeld gebracht. Maatregelen die Nederland treft om de doelen te bereiken, zijn te verdelen in landelijke en gebiedsgerichte maatregelen. Landelijke maatregelen betreffen bijvoorbeeld het beleid ten aanzien van rioolwaterzuivering en de mestwetgeving. De gebiedsgerichte maatregelen maken onderdeel uit van de plannen van de waterbeheerders. De uitvoering van de gebiedsgerichte maatregelen in het hoofdwatersysteem borgt het kabinet in het Beheer- en Ontwikkelplan voor de Rijkswateren. De Europese Commissie wordt over ieder stroomgebied geïnformeerd met een stroomgebiedbeheerplan (SGBP). In de SGBP's zijn de oppervlaktewaterlichamen aangewezen die in beheer zijn bij het Rijk.

Stroomgebiedbeheerplannen

Ieder land dient voor elk van zijn stroomgebieden een stroomgebiedbeheerplan op te stellen. Naast een nationaal deel, bestaat dit plan ook uit een internationaal deel dat samen met de landen in het grensoverschrijdende stroomgebied is opgesteld. In Nederland liggen delen van de vier internationale stroomgebieden Rijn, Maas, Schelde en Eems. De nationale delen van deze stroomgebieden staan in figuur 2 (hoofdstuk 2).

De uitvoering van de SGBP's voor de eerste planperiode (2010-2015) is nagenoeg afgerond. In overleg met de provincies, de waterschappen en de gemeenten zijn deze SGBP's geactualiseerd voor de periode 2016-2021. De tweede planperiode van de KRW loopt vanaf 22 december 2015. De geactualiseerde SGBP's vormen met de bijbehorende samenvatting van de maatregelenpakketten een bijlage bij dit NWP. Naast de realisatie van een goede chemische en ecologische kwaliteit in alle KRW-waterlichamen, worden specifieke waterkwaliteitseisen voor beschermde gebieden beoogd (voor Natura 2000, zwemwater en drinkwater). De uitvoering van de KRW-maatregelen draagt ook bij aan de doelen van de Kaderrichtlijn Mariene Strategie.

De financiering van de KRW-inrichtingsmaatregelen in het hoofdwatersysteem is beschreven in hoofdstuk 8.

Het maatregelenprogramma bestaat in Nederland uit de optelsom van alle maatregelen voor de uitvoering van de KRW die zijn opgenomen in de waterplannen op grond van de Waterwet: het Nationale Waterplan, het Beheer- en Ontwikkelplan voor de Rijkswateren, de regionale waterplannen en de beheerplannen voor de regionale wateren. Het Rijk voert de regie op hoofdlijnen en is verantwoordelijk voor het vastleggen van doelen en maatregelen voor de rijkswateren.

Regie verbetering waterkwaliteit: beleidsimpuls

Afgelopen planperiode is de kwaliteit van het oppervlaktewater verder verbeterd. De huidige waterkwaliteit voldoet voor de meeste gebruiksfuncties. Dit is mede te danken aan de uitvoering van de SGBP's 2009-2015 en maatregelen die in andere kaders zijn uitgevoerd. Dat geldt zowel voor de landelijke maatregelen van het Rijk als voor de gebiedsgerichte maatregelen van waterbeheerders en andere partijen. De helderheid van veel wateren neemt toe. Hierdoor krijgen waterplanten kansen en neemt de diversiteit van de visstand toe. Het kabinet streeft naar gezonde ecosystemen met voldoende open water en vis.

Het kabinet hecht groot belang aan het halen van de ecologische en chemische KRW-doelstellingen uiterlijk in 2027 en aan het bestrijden van nieuwe stoffen die de chemische waterkwaliteit beïnvloeden, zoals medicijnen en microplastics. De regio's, het Planbureau voor de Leefomgeving en de OESO hebben aangegeven dat daar extra inspanning voor nodig is.

De ministeries van Infrastructuur en Milieu en Economische Zaken gaan daarom samen met de partners in de Stuurgroep Water de regie op het verbeteren van de waterkwaliteit intensiveren. De Stuurgroep Water omvat nu ook het Deltaprogramma, zodat alle wateropgaven in samenhang worden besproken. Onder regie van de Stuurgroep Water is in november 2015 een eerste gezamenlijk werkprogramma waterkwaliteit opgesteld, in afstemming met het Bestuurlijk Platform Zoetwater. Dit werkprogramma wordt jaarlijks geactualiseerd.

Basis voor dit werkprogramma is de zogenoemde "Verklaring van Amersfoort" (27 mei 2015), waarin overheden, bedrijven, maatschappelijke organisaties en kennisinstituten hebben aangegeven met welke intentie en in welke rol zij willen bijdragen aan de gezamenlijke aanpak van de opgaven voor schoon en voldoende water.

Het kabinet:

- Betrekt bij de evaluatie van de Meststoffenwet in 2016 naast de doelen voor de Nitraatrichtlijn ook de doelen van de Kaderrichtlijn Water waaronder die voor drinkwaterwinningen;
- stimuleert mestverwerking en de ontwikkeling van mestverwerkingscapaciteit door middel van de aangescherpte mestverwerkingsplicht;
- betrekt ten aanzien van het beleid voor gewas-beschermingsmiddelen de maatschappelijke partners bij de tussenevaluatie in 2018 van de nota "Gezonde Groei, Duurzame Oogst";
- bevordert de samenwerking tussen handhavende organisaties om de effectiviteit van de handhaving te verbeteren;
- bevordert dat het Plattelands Ontwikkelingsprogramma 2014-2020 uitvoering van door agrarische ondernemers en waterbeheerders overeen te komen regionaal maatwerk ondersteunt zodat, aanvullend op effecten van vigerende regelgeving, waterkwaliteit verder verbetert en schaars zoetwater bij droogte effectiever benut wordt.

Met de voorgenomen maatregelen verwacht het kabinet dat Nederland eind 2021 op koers blijft met het realiseren van de doelen van de Kaderrichtlijn Water. In de periode 2016-2018 gaat het kabinet met de partners van de Stuurgroep Water aan de hand van evaluaties en nadere analyses verkennen of de doelen van de Kaderrichtlijn Water in 2027 voor Nederland nog steeds haalbaar zijn. En of er eventueel aanvullende maatregelen nodig en mogelijk zijn (haalbaar en betaalbaar) om die doelen eind 2027 te kunnen halen.
Er blijven nog wel de nodige opgaven. Doelen voor stikstof, fosfor en bestrijdingsmiddelen zijn vooral in regionale wateren nog niet bereikt. Mede hierdoor is nog niet overal een goede toestand bereikt voor bepaalde planten, vissen en andere diersoorten. Daarnaast zijn er nieuwe stoffen die risico's met zich meebrengen.
Ook de inrichting van veel wateren moet verder worden verbeterd, om ruimte te geven aan oeverplanten en trekvissen.

Mestbeleid

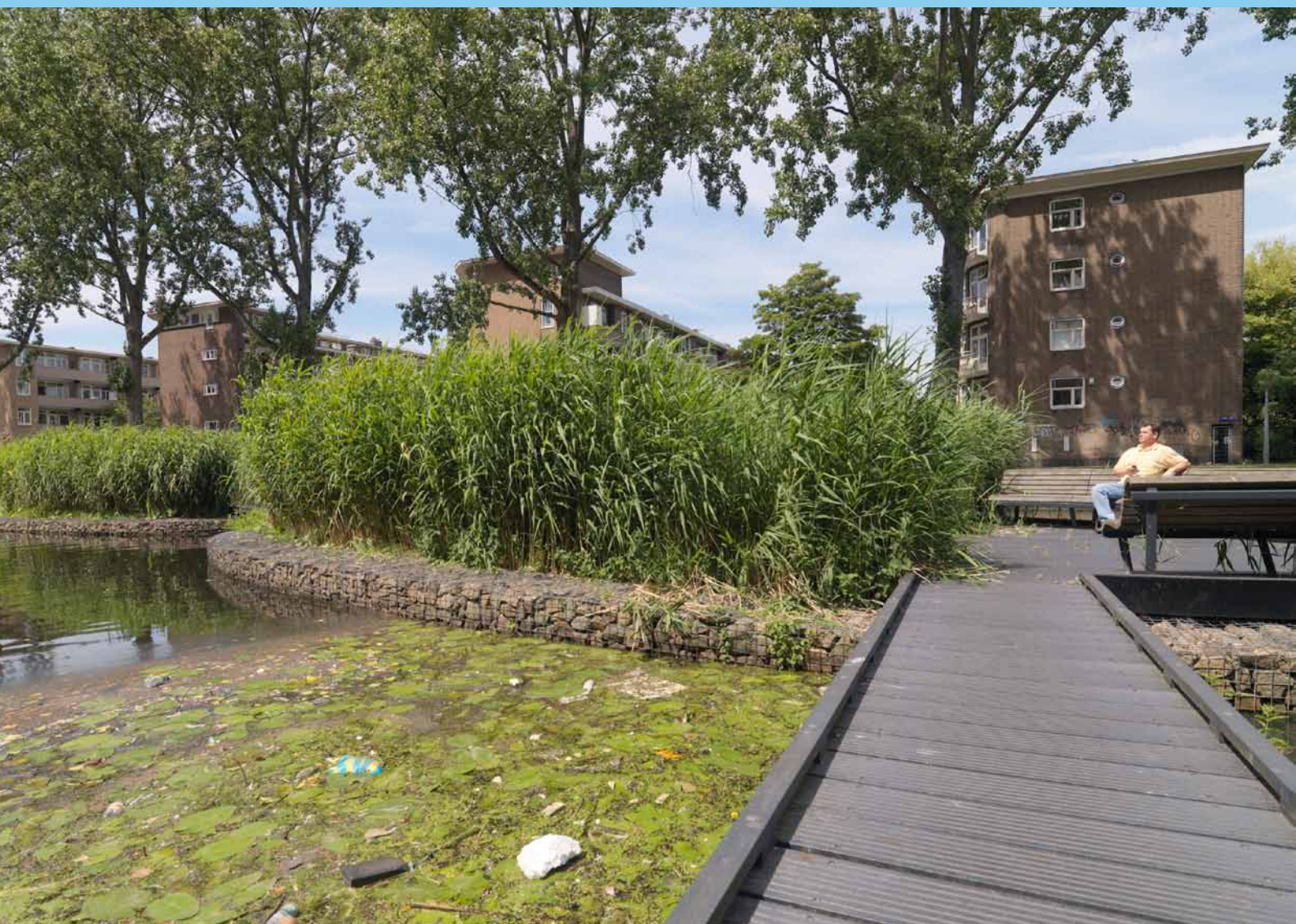
Momenteel loopt het 5e Actieprogramma Nitraatrichtlijn (2014-2017). Effecten hiervan op de nutriëntengehalten in grond- en oppervlaktewater zijn zichtbaar, maar zullen pas op termijn volledig doorwerken. De Europese Commissie heeft het Actieprogramma geaccepteerd en op basis daarvan aan Nederland derogatie verleend, die in bepaalde gebieden hogere mestgiften toestaat.

Aanpak gewasbeschermingsmiddelen

In de Nota "Gezonde Groei, Duurzame Oogst" (2e Nota gewasbescherming) heeft het kabinet een uitvoerings-agenda opgenomen met maatregelen voor de periode 2013-2023 om de emissies van de gewasbeschermings-middelen aanzienlijk terug te dringen. De inzet is dat de overschrijdingen van de milieukwaliteitsnormen voor gewasbeschermingsmiddelen in oppervlaktewater in 2018 met 50% zijn verminderd en in 2023 met 90%. Voor overschrijdingen van de norm in oppervlaktewater dat bestemd is voor drinkwaterbereiding, zijn vergelijkbare doelstellingen geformuleerd (50% afname in 2018 en 90% afname in 2023). Producenten van gewasbeschermings-middelen stellen emissiereductieplannen op voor situaties waarin sprake is van een aannemelijk verband tussen normoverschrijding en toepassing van een middel. Diverse maatregelen moeten de emissie van gewas-beschermingsmiddelen bij het gebruik verminderen. Voor de glastuinbouw gaat op termijn een zuiverings-verplichting van spuiwater gelden.

Aanpak geneesmiddelen

Geneesmiddelen in het oppervlaktewater hebben nadelige effecten op aquatische ecosystemen. Het kabinet kiest voor het terugdringen van de belasting van geneesmiddelen met een ketengerichte benadering. Uitgangspunt is het stimuleren van een brongerichte aanpak aan het begin van de keten, aangevuld met maatregelen aan het eind van de keten (zuivering). Zorginstellingen, die een grote bron van medicijnresten zijn, zijn bezig hun bedrijfs-voering verder te verduurzamen. Ondanks de inzet op bronmaatregelen zijn mogelijk ook maatregelen nodig bij waterzuiveringsinstallaties. In de periode tot 2017 wordt onderzocht welke maatregelen het meest effectief zullen zijn en hoe deze gefinancierd kunnen worden. Het kabinet maakt met de waterschappen en de drinkwaterbedrijven afspraken over de nationale ketenaanpak. Onderdeel van deze aanpak is het gezamenlijk met alle partijen in de geneesmiddelenketen onderschrijven van de urgentie en het gezamenlijk in beeld brengen van

opgaven en mogelijke oplossingen per fase (bij de bron, bij voorschrijven/gebruik en afvalfase). De nationale aanpak moet in 2018 tot een uitvoeringsprogramma leiden. Parallel aan het opstellen van de nationale ketenaanpak worden nu direct al pilots en no negret maatregelen gestimuleerd, gefaciliteerd en in uitvoering genomen.

Deltaplan Agrarisch Waterbeheer

Het Deltaplan Agrarisch Waterbeheer (DAW) is een initiatief van LTO Nederland. De stuurgroep Water ondersteunt dit initiatief om de wateropgaven met maatwerk aan te pakken: gebiedsgericht en knelpuntsgewijs. Het betreft zowel de verbetering van waterkwaliteit (nutriënten, gewasbeschermingsmiddelen, geneesmiddelen) als het effectiever benutten van schaars zoetwater bij droogte. De daarvoor benodigde samenwerking tussen agrarische ondernemers en waterbeheerders wordt binnen de kaders van het Plattelands Ontwikkelingsprogramma (POP) verder geoptimaliseerd aan de hand van uitgevoerde DAW-pilots en andere praktijkervaringen. Het gaat om het faciliteren van het locale en regionale proces waarin agrarische ondernemers en waterbeheerders elkaar moeten vinden en gezamenlijk verantwoordelijkheid nemen voor de ontwikkeling en uitvoering van maatwerk.

Aanpak zwerfvuil

(Plastic) zwerfvuil veroorzaakt ook via het watersysteem aanzienlijke economische en ecologische schade. Zo kunnen microplastics gevaar opleveren voor de kleinste organismen die aan het begin van de voedselketen staan. Dat kan de productiviteit van het hele ecosysteem aantasten. De inzet van het kabinet is om zo vroeg mogelijk in de keten te voorkomen dat (plastic) zwerfvuil in het milieu terecht komt. Hierover worden afspraken gemaakt met sectoren. De beleidsintensivering voor zwerfvuil in zee is uitgewerkt in het Programma van Maatregelen KRM (bijlage 5). In 2013 is met 55 partijen (inmiddels rond de 90) het *Kunststofketenakkoord* gesloten, dat mede tot doel heeft het plastic zwerfvuil terug te dringen. In het OSPAR Marine Litter Action Plan uit 2014 hebben landen in het Noordoost-Atlantisch gebied maatregelen afgesproken om zwerfvuil in zee terug te dringen.

Monitoring

Stoffen en inrichting hebben effect op de toestand van het ecosysteem. Ook niet-inheemse plant- en diersoorten (exoten) hebben effect op die toestand. Bij toekomstige maatregelen moet steeds meer naar maatwerk worden gezocht om resterende knelpunten op te lossen. Daarvoor is goede kennis van het water onontbeerlijk. De huidige monitoringsprogramma's zijn hiervoor niet altijd toereikend. Daarnaast moet de monitoring worden aangepast vanwege nieuwe eisen van de Europese Commissie. Zo zijn er nieuwe eisen voor het meten van chemische stoffen in biota. De monitoring van chemische stoffen waarvan de productie of het gebruik al is verboden, kan (deels) worden teruggebracht. Aan de andere kant is het van belang om nieuwe stoffen en ontwikkelingen in de ecologie vroegtijdig in beeld te hebben. Het kabinet gaat daarom de monitoringsprogramma's samen met de andere overheden in deze planperiode evalueren en waar nodig aanpassen.

Besluit Kwaliteitsdoelstellingen en Monitoring Water

In het Besluit Kwaliteitsdoelstellingen en Monitoring Water 2009 (Bkmw) zijn de kwaliteitseisen opgenomen die de goede toestand van de waterlichamen weergeven. De doorwerking van de landelijke maatregelen loopt via het brongerichte spoor. Bij alle bronnen van verontreiniging worden via vergunningen of algemene regels de best beschikbare technieken voorgeschreven om lozingen en emissies terug te dringen. Vervolgens wordt beoordeeld of aanvullende maatregelen nodig zijn om de kwaliteitseisen te halen. Als vertrekpunt kunnen voor zowel de KRW-waterlichamen als overige wateren de stoffen en de getalswaarden dienen die zijn opgenomen in het Bkmw en de onderliggende Ministeriële regeling monitoring. Het Handboek wet- en regelgeving waterbeheer gaat in op de wijze waarop omgegaan kan worden met een groot aantal stoffen die niet in deze regeling staan maar die regionaal of lokaal de waterkwaliteitsnormen kunnen overschrijden en waarvoor geen rapportageplicht geldt in het kader van de KRW. Daaronder vallen ook de zogenaamde 'zeer zorgwekkende stoffen' die op grond van andere Europese verplichtingen en verdragen zijn geselecteerd. Het gaat hierbij om stoffen met ernstige gevaareigenschappen waarvan de lozing ongewenst is. De belasting van het oppervlaktewater wordt stapsgewijs verminderd door bronaanpak en minimalisatie van de

restlozing, en een verplichting om een restlozing continu verdergaand te minimaliseren via vergunningen of algemene regels.

Bodem, grondwater en drinkwater

Het Rijk werkt samen met provincies, gemeenten en waterschappen aan een breed geörienteerd Programma Bodem en Ondergrond. Doel is: een duurzaam, veilig en efficiënt gebruik van de ondergrond, waarbij benutten en beschermen met elkaar in balans zijn. Het gebruik van grondwater, waaronder grondwaterwinning ten behoeve van de drinkwatervoorziening, vormt onderdeel van het programma.

Het Rijk hanteert een gezamenlijke visie op het gebruik van de ondergrond als insteek voor de Structuurvisie Ondergrond. Deze structuurvisie, die naar verwachting in 2016 in ontwerp gereed zal zijn, vormt het ruimtelijk afwegingskader voor activiteiten in de ondergrond die van nationaal belang zijn en op landelijk niveau om een ruimtelijke uitwerking vragen. Het gaat daarbij om mijnbouwactiviteiten en de drinkwatervoorziening. Waar nodig zullen in de Structuurvisie Ondergrond reserveringen worden gemaakt voor nationale grondwaterreserves. De overige beleidsopgaven voor gebruik van grondwater, zoals bodemenergie, brijnlozingen en opslag van water in de bodem, worden uitgewerkt binnen het Programma Bodem en Ondergrond.

De kwaliteit van het oppervlaktewater en grondwater voldoet niet overal aan de eisen voor de bereiding van drinkwater. Dit wordt o.a. veroorzaakt door vervuiling vanuit landbouw, oude bodemverontreinigingen, verstedelijking en nieuwe stoffen (zie Beleidsnota

Drinkwater 2014). Provincies hebben per drinkwaterwingebied een gebiedsdossier opgesteld met gebiedsspecifieke knelpunten en maatregelen om deze knelpunten op te lossen.

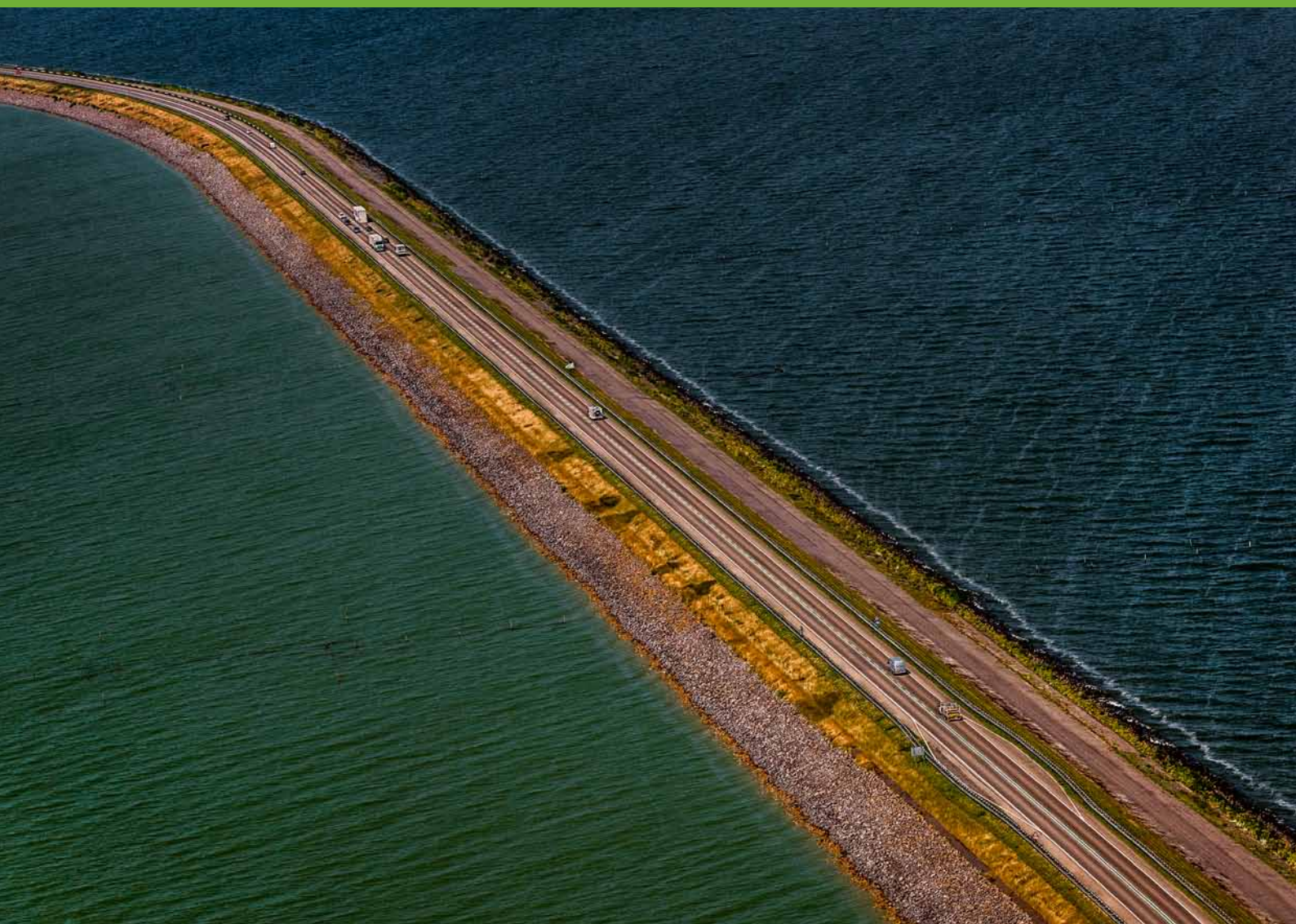
De bodemsaneringsoperatie in Nederland is de komende jaren (2016-2020) gericht op de aanpak van spoedlocaties. Het wegnemen van humane risico's staat daarbij centraal, maar ook het voorkomen van ecologische risico's en onbeheersbare verspreiding naar het grondwater. Per geval wordt de meest geschikte aanpak bepaald om verdere verspreiding van de verontreiniging naar grond- en oppervlaktewater te voorkomen, natuurlijke afbraak te bevorderen en kwetsbare objecten zoals drinkwaterwinningen te beschermen. Hierover zijn bestuurlijke afspraken met decentrale overheden en bedrijfsleven gemaakt. Daarnaast zijn afspraken gemaakt over het duurzaam en efficiënt beheer en gebruik van de bodem en ondergrond.. Decentrale overheden geven ieder vanuit hun eigen verantwoordelijkheid uitwerking aan de beleidsopgaven in relatie tot functies die gebruikmaken van bodem en ondergrond.

Het beleid voor drinkwater is uitgewerkt in de Drinkwaternota van 2014.

Tabel 4 Mijlpalen waterkwaliteit

Traject	2016	2017	2018	2019	2020	2021
Werkprogramma waterkwaliteit	Actualiseren	Actualiseren	Actualiseren	Actualiseren	Actualiseren	Actualiseren
Kaderrichtlijn Water	Start tweede planperiode		Voortgangs-rapportage aan de Europese Commissie			
Haalbaarheid KRW doelen 2027			Analyses gereed		Maatregelen in ontwerp SGBP 2022-2027	
Nota "Gezonde Groei, Duurzame Oogst"			Tussentijds evalueren 50% minder overschrijding normen gewas-beschermings-middelen			
Nationale ketenaanpak geneesmiddelen			Uitvoerings-programma gereed			
Uitwerking Deltaplan Agrarisch Waterbeheer (DAW)	Start uitvoering POP					
Meststoffenwet	Evalueren					Evalueren

5

Gebiedsgerichte uitwerkingen grote wateren

Het Rijk draagt de verantwoordelijkheid voor waterveiligheid en goede zoetwatervoorziening in de grote wateren. De opgaven verschillen per gebied.

Zo nemen in de Rijn-Maasdelta naar verwachting de rivierafvoeren toe en dringt het zoute water verder de delta binnen. Het IJsselmeer is de grootste zoetwaterbuffer van ons land, wat tot specifieke opgaven leidt. Het Rijk heeft de verantwoordelijkheid het generieke beleid in deze gebieden toe te passen met gevoel voor de regionale omstandigheden.

Voor de gebieden waar het Rijk verantwoordelijkheden heeft op gebied van waterveiligheid en zoetwater, zijn in dit plan gebiedsgerichte uitwerkingen opgenomen. Deze uitwerkingen komen overeen met de gebiedsindeling van het Deltaprogramma. Dit hoofdstuk betreft de uitwerkingen voor de Rijn-Maasdelta (Zuidwestelijke Delta, Rijnmond-Drechtsteden en Rivierengebied) en het IJsselmeergebied (zie figuur 4). Kust en Waddengebied zijn samen met de Noordzee opgenomen in hoofdstuk 6. De gebieden waar het Rijk verantwoordelijk is voor de waterkwaliteit worden beschreven in de stroomgebiedbeheerplannen (zie hoofdstuk 4).

Het uitgangspunt voor de gebiedsgerichte uitwerkingen is de Structuurvisie Infrastructuur en Ruimte en de Visie erfgoed en ruimte. De voorkeursstrategieën uit het Deltaprogramma zijn opgenomen in dit NWP en worden

Figuur 4

Opgaven waterveiligheid en zoetwater

Opgaven

Waterveiligheid

- waterkering op orde brengen, grote opgave
- waterkering op orde brengen
- onderhoud waterkering
- in stand houden zandig kustsysteem
- onderhoudsopgave stormvloedkering
- waterafvoer naar Waddenzee handhaven
- gevolgen beperken bij overstroming klimaatbestendig en waterrobuust inrichten

Zoetwater

knelpunten zoetwaater

- geen aanvoer zoetwater en uitzakkende grondwaterstanden
- beperkte aanvoer zoetwater en uitzakkende grondwaterstanden
- verzilting inlaatpunten
- waterbuffer IJsselmeer overvraagd
- te lage waterstanden rivieren (zomer)
- verzilting en geen aanvoer zoetwater

Klimaatbestendige stad

- gevolgen beperken bij droogte, hitte en hevige neerslag

Oorzaken

- stijging zeespiegel 0,35-0,85 m
- bodemdaling
- zouttong
- sedimentatie en erosie kust
- sedimentatie en erosie rivieren
- HW = hogere piekafvoer rivier
  Rijn: 16.000 → 18.000 m³/s
  Maas: 3.800 → 4.600 m³/s
- LW = lagere dalafvoer rivier
  Rijn: 1.000 → 600 m³/s
  Maas: 20 → 10 m³/s

langere perioden van hitte/droogte, meer en extremere neerslag

Ondergrond

- zoetwater
- zout water / brak water
- buitendijks gebied
- duinen
- grens

door de regio uitgewerkt. Bij samenwerking tussen Rijk en regio's wordt aangesloten bij het MIRT en de betreffende gebiedsagenda's.

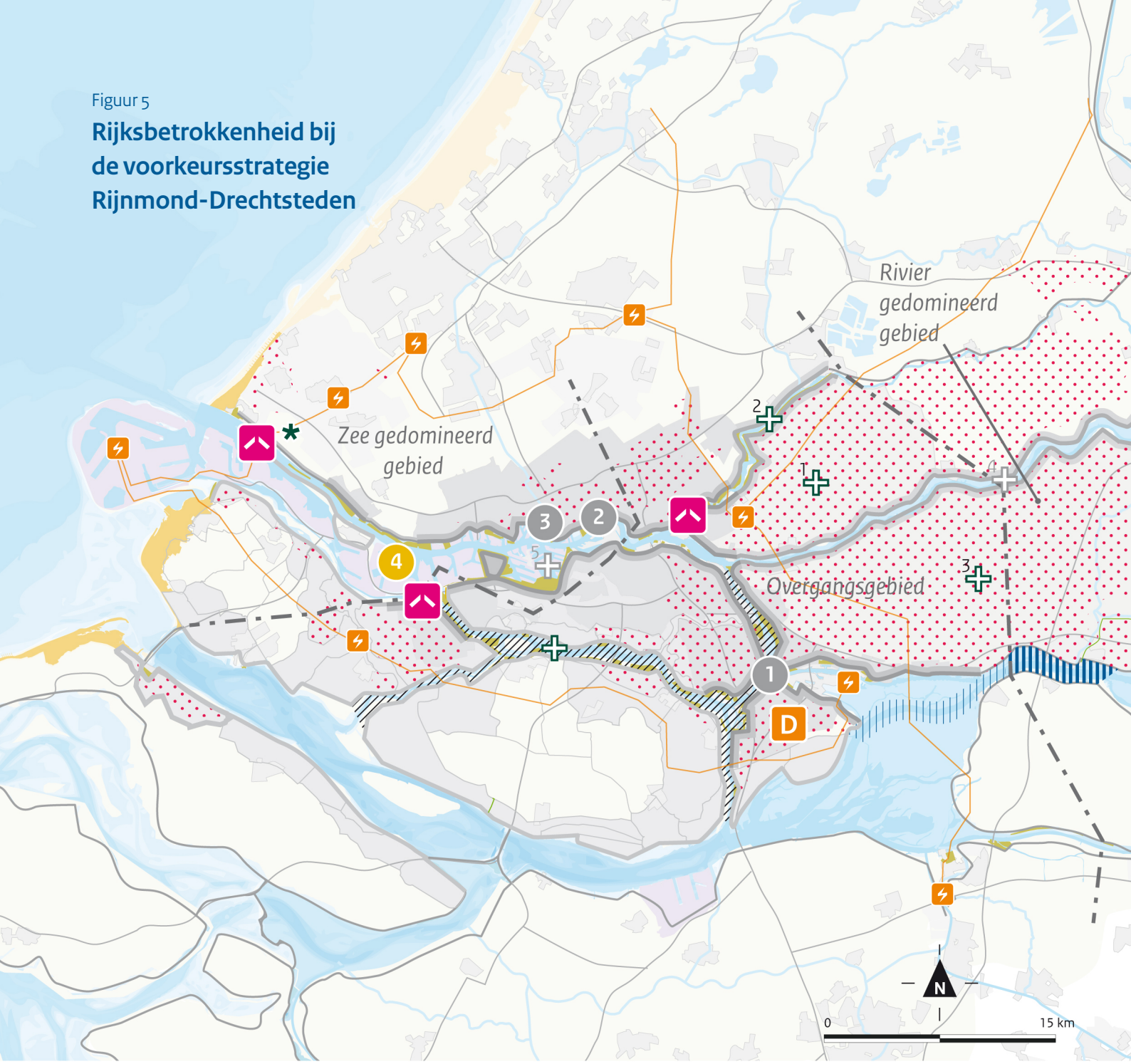
Het kabinet werkt met andere overheden onder meer maatregelen uit voor rivierverruiming en dijkversterking, het peilbeheer in het IJsselmeer en de zoetwatervoorziening in de Zuidwestelijke Delta en West-Nederland. Het kabinet handhaaft daarbij de huidige vastgestelde afvoerverdeling over de Rijntakken. Daarnaast zoekt het kabinet synergie tussen waterbeleid en andere belangen, zoals het vestigingsklimaat in Rijnmond-Drechtsteden.

Bijlage 1 geeft een nadere onderbouwing en uitwerking. Daar zijn ook de ruimtelijke aspecten aangegeven.

Eind 2021 is de waterveiligheid rond de grote wateren verbeterd en zijn zoetwatervraagstukken aangepakt. Hierbij zijn kansen benut voor synergie met overige belangen rond deze wateren.

Figuur 5

Rijksbetrokkenheid bij de voorkeursstrategie Rijnmond-Drechtsteden

Waterveiligheid (bij in het grijs weergegeven informatie is het Rijk niet betrokken.)

1 Preventie als basis voor waterveiligheid

- in stand houden kust door suppleties

2 Steeds een optimale combinatie van preventieve maatregelen

- op lange termijn stormvloedkering vervangen
- dijken – meewegen voorlanden bij toetsing en ontwerp dijken
- voor 2050: rivierverruiming – Merwedes: optimale combinatie rivierverruiming en dijkversterking
- na 2050: rivierverruiming – Merwedes: optimale combinatie rivierverruiming en dijkversterking

3 Veiligheid én ruimtelijke ontwikkeling

- sterke urbane dijken
- robuuste zeeklei-eilanden
- toekomstbestendige rivierdijken

4 Buitendijkse risico's beperken met regionaal maatwerk

MIRT-ondezoek Adaptatiestrategie Waterveiligheid Buitendijks, starten met:

1. historisch havengebied Dordrecht
2. Noordereiland Rotterdam
3. Merwe-Vierhavens Rotterdam
4. Botlek Rotterdam

5 Meerlaagsveiligheid

- D Dordrecht (MIRT)

bescherming vitale en kwetsbare objecten:

- elektriciteitsnetwerk

6 Kennis en onderzoek

1. pilot Krimpenerwaard
2. gebiedsproces Hollandsche IJssel
3. MIRT-ondezoek Alblasserwaard
4. pliot Building with Nature Lek
5. verkenning rivier als getijdenpark

- preventie en bestrijding van erosie
- partieel functioneren van Maeslantkering

Ondergrond

- zoetwater
- zout water / brak water
- overstroombaar gebied
- stedelijk gebied
- havengebied
- primaire kering buiten plangebied
- rijksweg
- leidingen van elektriciteitsnetwerk
- gebieden die bij overstroming zeer snel en diep onder water komen te staan

Rijn-Maasdelta

Het kabinet houdt uit voorzorg rekening met een toename van de huidige maximale rivierafvoeren in de komende decennia. Daarbij handhaaft het kabinet in ieder geval tot 2050 de huidige beleidsmatig vastgestelde afvoerverdeling over de Rijntakken. De Rijn-Maasdelta blijft ook op lange termijn beschermd met een afsluitbare, volledig open stormvloedkering in de Nieuwe Waterweg.

Het hoofdwatersysteem in de Rijn-Maasdelta is onder te verdelen in drie gebieden. De aanpak verschilt per gebied. Waar de waterstanden hoofdzakelijk bepaald worden door de waterstand op zee, kiest het kabinet ervoor om de waterveiligheid vooral te borgen door dijkversterking in combinatie met de inzet van de stormvloedkeringen. In het deel van het rivierengebied waar de waterstand hoofdzakelijk wordt bepaald door de (piek)afvoer van de rivieren, wordt de waterveiligheid vooral geborgd door de combinatie van dijkversterking en – waar relevant en mogelijk – rivierverruimende maatregelen. In het overgangsgebied tussen het zee- en het riviergedomineerde gebied geldt een combinatie van beide benaderingen.

Voor de waterveiligheidsopgave rond het Hollands Diep, Haringvliet en de Merwedes kiest het kabinet voor dijkversterking, in plaats van waterberging in de Grevelingen. Voor de zoetwatervoorziening in West- en Zuidwest-Nederland op korte en middellange termijn kiest het kabinet voor optimalisatie van de huidige zoetwatersystemen en alternatieve aanvoerroutes. Deze maatregelen vormen een geheel met maatregelen in het regionale watersysteem en bij zoetwatergebruikers.

De maatregelen in Rijnmond-Drechtsteden en de Zuidwestelijke Delta staan respectievelijk in de figuren 5 en 6, voor zover het Rijk betrokken is bij de uitwerking. De voorkeursstrategie waterveiligheid rivierengebied is weergegeven in figuur 7.

Rijnmond-Drechtsteden

Bescherming door een optimale combinatie van primaire keringen, stormvloedkeringen en rivierverruiming blijft in Rijnmond-Drechtsteden ook in de toekomst de basis voor waterveiligheid. Daarbij zoeken decentrale overheden en het Rijk samen naar mogelijkheden om waterbeleid en andere ruimtelijke opgaven (zoals een aantrekkelijk vestigingsklimaat) elkaar te laten versterken. Bij Dordrecht worden de mogelijkheden verkend om het gewenste veiligheidsniveau te behalen door toepassing van ruimtelijke oplossingen.

Voor de zoetwatervoorziening van West-Nederland wordt ingezet op het gefaseerd uitbreiden van alternatieve aanvoerroutes uit de Lek en het Amsterdam-Rijnkanaal. De zoetwatervoorziening van Bernisse-Brielse Meer zal stapsgewijs worden geoptimaliseerd.

Figuur 6

Rijksbetrokkenheid bij de voorkeursstrategie Zuidwestelijke Delta

aanpak zandhonger Oosterschelde

MIRT-onderzoek Oosterschelde, oplevering eind 2016

Onderzoeksprogramma Agenda voor de Toekomst, uitvoeringsperiode 2014-2018

plangebied rijksstructuurvisie Grevelingen en Volkerak-Zoommeer

suppleties kust

Ondergrond

zoetwater

zout water / brak water

overstroombaar gebied

stedelijk gebied

havengebied

primaire kering

rijksweg

grens

Zuidwestelijke Delta

Door de Deltawerken is de waterveiligheid in de Zuidwestelijke Delta sterk verbeterd. De schaduwkant is dat de getijdendynamiek en natuurlijke zoet-zoutovergangen grotendeels zijn weggevallen. De water- en de natuurkwaliteit zijn daardoor verslechterd. Dit remt ook de economische ontwikkeling van het gebied. De centrale opgave voor de Zuidwestelijke Delta is duurzaam herstel van het evenwicht tussen veiligheid, economie en ecologie. Het perspectief van integrale gebiedsontwikkeling staat voorop, waarbij een betere verbinding wordt gelegd tussen water en ruimtelijke ordening.

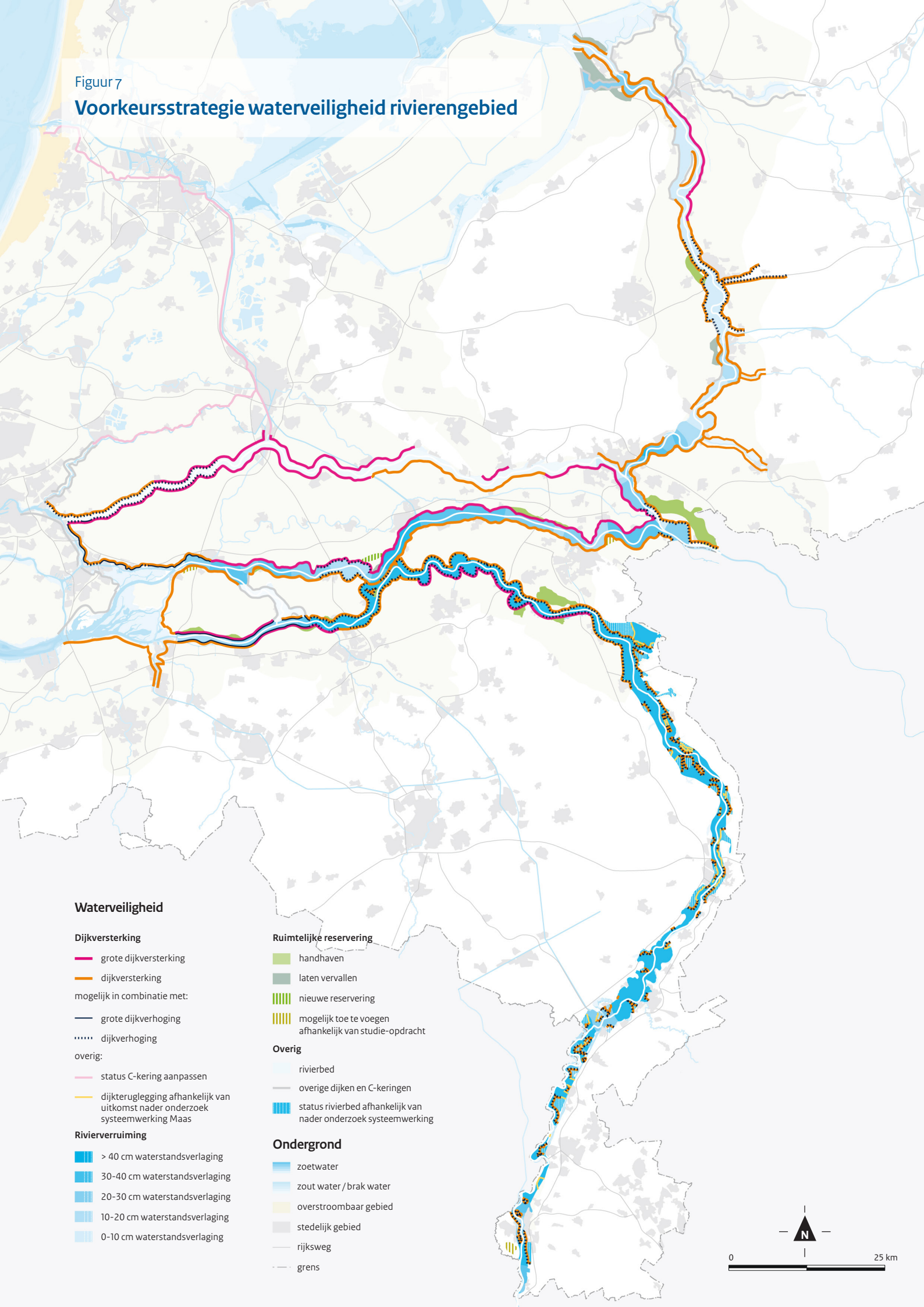
Het huidige stelsel van dijken en waterkeringen blijft ook in de toekomst de basis voor waterveiligheid in de Zuidwestelijke Delta. Waterberging in de Grevelingen is niet nodig voor de versterking van de waterveiligheid in de Rijn-Maasdelta. Voor de Oosterschelde en de Westerschelde kiest het kabinet voor het optimaliseren van de huidige veiligheidsstrategie. Voor het op sterkte houden van de keringen aan de zeezijde kiest het kabinet voor versterken met zand ("zacht waar het kan, hard waar het moet").

In de rijksstructuurvisie Grevelingen en Volkerak-Zoommeer onderzoekt het kabinet de wenselijkheid en haalbaarheid van het terugbrengen van beperkt getij in de Grevelingen en een zout Volkerak-Zoommeer. Verdere uitharding van de financiering van de hiertoe benodigde maatregelen is nodig om de rijksstructuurvisie definitief vast te kunnen stellen. De betrokken overheden hebben hiertoe in maart 2015 een bestuursovereenkomst Ontwikkeling Grevelingen en Volkerak-Zoommeer getekend. Besluitvorming wordt in 2016 verwacht.

Voor de watervoorziening van de Zuidwestelijke Delta wordt de strategische aanvoerroute van zoetwater via Biesbosch/Hollands Diep/Haringvliet behouden (zie ook figuur 3 in hoofdstuk 3).

Figuur 7

Voorkeursstrategie waterveiligheid rivierengebied

Rivieren

Het waterveiligheidsbeleid in het rivierengebied berust op twee pijlers: rivierverruiming en dijkversterking. De gebiedsreserveringen, voor toekomstige rivierverruiming, in het Besluit algemene regels ruimtelijke ordening (Barro) worden naar verwachting in 2016 aangepast.

Het kabinet reserveert tot 2028 € 200 miljoen om kansen voor rivierverruiming te benutten. Daarnaast onderstreept het kabinet het belang van een voortvarende en adaptieve aanpak van dijken die zijn opgenomen in het Hoogwaterbeschermingsprogramma.

Het kabinet constateert dat langs de gekanaliseerde Hollandsche IJssel geen primaire keringen meer nodig zijn als dijktrajecten langs de Neder-Rijn en de Lek verbeterd worden volgens de voorgestelde norm.

Voor de zoetwatervoorziening heeft het kabinet met de tussentijdse wijziging van het Nationaal Waterplan gekozen voor optimalisaties waarmee het water in de rivieren beter te sturen en te benutten is, onder meer bij de stuwen bij Driel, Amerongen en Hagestein. De optie om op middellange termijn water van de Waal naar de Maas te transporteren wordt opengehouden.

IJsselmeergebied

De bredere ambitie van het kabinet voor het IJsselmeergebied is om de beleidsdoelen zoals beschreven in onder meer de Structuurvisie Infrastructuur en Ruimte, de Rijksstructuurvisie Afsluitdijk en de Rijksstructuurvisie Amsterdam-Almere-Markermeer zo veel mogelijk integraal uit te werken. Hiertoe wil het Rijk met de regionale overheden, het bedrijfsleven, kennisinstanties en maatschappelijke organisaties verdere stappen zetten aan de hand van een gezamenlijke gebiedsagenda voor het IJsselmeergebied. Een samenhangend pakket maatregelen moet het watersysteem robuuster maken, met een goede balans tussen de gebruiksfuncties. Hierbij wordt intensief gezocht naar mogelijkheden voor synergie tussen ruimtelijk-economische opgaven, natuurontwikkeling, waterveiligheidsopgaven, zoetwatermaatregelen en cultureel erfgoed. De gebiedsagenda IJsselmeergebied 2050 zal input leveren voor de omgevingsvisies van Rijk, provincies en gemeenten.

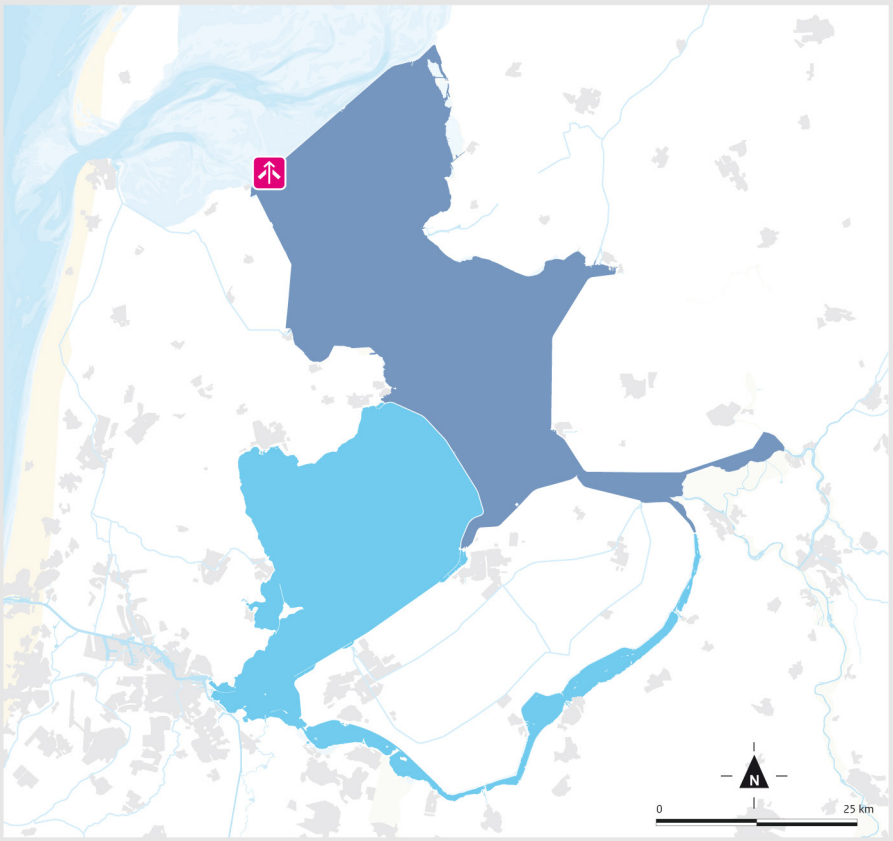
In het IJsselmeergebied is de aanvoer van nutriënten naar het watersysteem afgenomen. Dat is goed voor de waterkwaliteit, maar leidt tot een lagere draagkracht van het ecosysteem voor bepaalde doelsoorten. Voor andere aspecten van het ecosysteem werken maatregelen voor de waterkwaliteit juist positief door. Maatregelen gericht op meer diversiteit in habitats, zoals fase 1 Markerwadden en de Luwtemaatregelen Hoornse Hop, kunnen ervoor zorgen dat het watersysteem in de toekomst robuuster wordt. Ook verbindingen tussen land achter de dijk en het water kunnen in belangrijke mate bijdragen aan kwaliteitsverbetering van het ecosysteem.

Het gemiddelde winterpeil in het IJsselmeer stijgt in ieder geval tot 2050 niet mee met de zeespiegel. Waterafvoer naar de Waddenzee wordt veiliggesteld door middel van een combinatie van spuien en pompen. Beperkt meestijgen van het winterpeil met de zeespiegel wordt voor de periode na 2050 als optie opengehouden: het kabinet houdt rekening met een stijging van het winterpeil in het IJsselmeer na 2050 van maximaal 30 cm. In de andere meren in het IJsselmeergebied blijft het gemiddelde winterpeil na 2050 gehandhaafd.

De strategische zoetwaterfunctie van het IJsselmeergebied wordt versterkt door flexibeler peilbeheer in het IJsselmeer en het Markermeer-IJmeer en de Zuidelijke

Figuur 8 **Peilbeheer IJsselmeergebied in de winter en in de zomer**

Peilbeheer winter

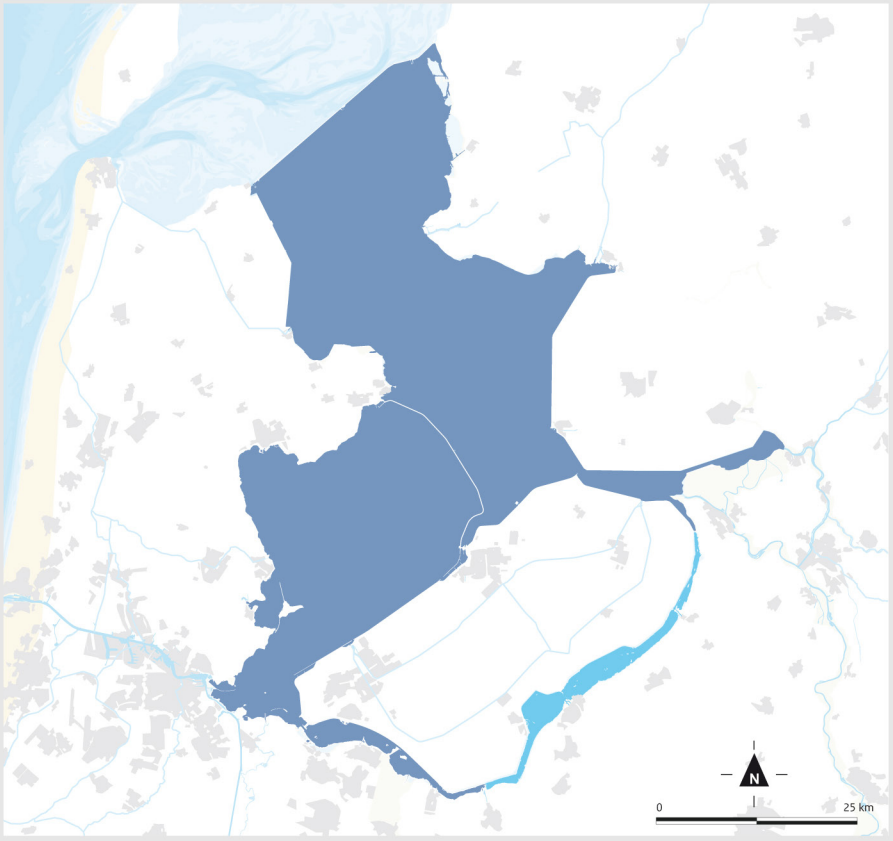

Tot 2050 geen peilverhoging, na 2050 eventueel beperkt meestijgen met zeespiegel

Voor en na 2050 geen peilverhoging

Combinatie van spuien en pompen

Peilbeheer zomer

Vanaf 2020 eerste stap flexibel peilbeheer, na 2050 eventueel vervolgstappen

Geen verandering

Randmeren die daarmee in open verbinding staan (Gooimeer, Eemmeer en Nijkerkernauw). De eerste stap met flexibel peilbeheer leidt tot een beschikbare zoetwatervoorraad van 400 miljoen m^3 in het voorjaar en zomerseizoen, die naar verwachting toereikend is tot 2050. Figuur 8 geeft deze keuzes schematisch weer. Het kabinet wil de maatregelen in het hoofdwatersysteem stapsgewijs uitvoeren, in samenhang met maatregelen in de regionale systemen en bij de gebruikers.

Preventieve maatregelen, zoals dijken, blijven ook voor het IJsselmeergebied de belangrijkste maatregelen voor het realiseren en behouden van het gewenste waterveiligheidsniveau. Op Marken en in de IJssel-Vechtdelta zijn de mogelijkheden verkend om het gewenste veiligheidsniveau te behalen door toepassing van ruimtelijke oplossingen. Het in 2015 uitgevoerde evaluatieonderzoek naar de toepassing van meerlaagsveiligheid in drie pilots heeft meer inzicht opgeleverd in de brede toepasbaarheid en succesvoorwaarden van het concept meerlaagsveiligheid. Op basis van deze evaluatie en praktijkervaringen kan worden beoordeeld of introductie van een generieke wettelijke voorziening voor slimme combinaties onder de Omgevingswet wenselijk is.

Tabel 5 Mijlpalen gebiedsgerichte uitwerkingen grote wateren

Traject	2016	2017	2018	2019	2020	2021
Aanpassen gebiedsreserveringen in Barro	Naar verwachting gereed					
Ruimtelijke veiligheidspilot Marken	Bepalen voorkeursalternatief Planstudie		Start uitvoering		Gereed	
Ruimtelijke veiligheidspilot IJssel-Vechtdelta	Implementatie vervolgstappen					
Ruimtelijke veiligheidspilot Dordrecht	Operationalisering MIRT onderzoek	Bepalen vervolgstappen				

6

Gebiedsgerichte uitwerkingen zee en kust

Het Rijk is vanaf één kilometer uit de kust het enige bevoegde gezag en daarmee verantwoordelijk voor het Noordzeebeleid. De Noordzee is een intensief gebruikte zee, met veel gebruiksfuncties en bijbehorende doelen. De instandhouding en versterking van deze functies vraagt om heldere en zorgvuldige keuzes. In de kustzone is areaalbehoud het hoofdthema, vanwege structurele erosie van de kustlijn. De waterveiligheid is langs de hele Nederlandse kust op orde.

Het beleid voor de Noordzee is opgenomen in de Beleidsnota Noordzee 2016-2021. Deze nota maakt integraal onderdeel uit van het Nationaal Waterplan en is opgenomen in bijlage 2. Daar zijn ook de ruimtelijke aspecten beschreven. De kernpunten zijn in dit hoofdstuk opgenomen. In dit hoofdstuk zijn tevens de gebiedsgerichte uitwerkingen Kust en Waddengebied opgenomen vanwege de grote samenhang met de Noordzee. De toepassing van suppleties met zand en het streven naar een structureel evenwicht in het kustfundament blijven de uitgangspunten van het kabinet voor de hele Noordzeekust. Daarnaast denkt het Rijk mee met wensen van regionale overheden voor ruimtelijke ontwikkeling in het kustfundament. Aan de wadzijde van de eilanden en de vastelandskust wordt de bestaande strategie van dijkversterkingen bestendigd.

Het Rijk wil met deze inzet bijdragen aan een gezonde en economisch vitale Noordzee en kust, en een Waddenzee waarin erfgoed en natuur tot hun recht komen.

Noordzee

Het Rijk stelt met het Noordzeebeleid de kaders voor ruimtelijk gebruik van de Noordzee in relatie tot het mariene ecosysteem. Het ruimtelijke aspect van de Beleidsnota Noordzee geldt voor de Nederlandse Exclusieve Economische Zone en de niet-bestuurlijk ingedeelde territoriale zee. Andere aspecten kunnen ook betrekking hebben op het gebied dat wel bestuurlijk is ingedeeld. Het mariene ecosysteem en de gebruiksfuncties op zee hebben immers een wisselwerking met het (water op het) land. De Beleidsnota Noordzee 2016-2021 geeft een beschrijving van het huidig gebruik en de ontwikkelingen op de Noordzee en de samenhang met het mariene ecosysteem, en ook de visie, de opgaven en het vigerende beleid. De Beleidsnota Noordzee, inclusief de bijlage Mariene Strategie Deel 3 (programma van maatregelen) zijn integraal onderdeel van het Nationaal Waterplan.

Langetermijnvisie

De visie op de Noordzee is vastgelegd in de Noordzee 2050 Gebiedsagenda en geïntegreerd in de Beleidsnota Noordzee.

Nederland heeft baat bij een veilige, schone, gezonde en ecologisch diverse Noordzee die bijdraagt aan de economische en maatschappelijke behoeften. De zee heeft ook een belangrijke sociaal-culturele en historische betekenis voor Nederland en is een bron van kennis. De zee kan alleen optimaal bijdragen als de natuurlijke veerkracht (verder) wordt hersteld en uitgebouwd en de aantrekkingskracht van de zee behouden blijft voor iedereen. Het gebruik van de zee is in transitie. De kern van het nieuwe beleid voor de Noordzee is: samen met maatschappelijke organisaties sturen op gewenst gebruik in ruimte en tijd, ecologie en economie en de natuurlijke potentie van zee en kust verder ontwikkelen. Het Rijk zet in op een ontwikkelingsgerichte benadering van de zee, die ruimte laat voor nieuwe initiatieven en waarmee de zee flexibel kan worden beheerd.

Op basis van deze visie ligt in de periode tot 2050 de nadruk op vijf thema's: bouwen met de Noordzeenatuur, energietransitie op zee, meervoudig/multifunctioneel gebruik van de ruimte, verbinding van land en zee en bereikbaarheid/scheepvaart. Bij alle vijf de thema's spelen internationale samenwerking en kansen voor export een belangrijke rol.

Het mariene ecosysteem en gebruiksfuncties

De Noordzee is een zeer complex en open marien ecosysteem, zonder grenzen en met specifieke habitats. Het ondiepe en voedselrijke gebied is een habitat voor zeezoogdieren, kraamkamer voor vissen en belangrijk als trekroute en overwinteringsgebied voor vele soorten vogels. Het mariene ecosysteem kan gebruikt worden voor het verkrijgen van producten (zoals vis, zand, schelpen, olie, gas, wind-, getij-, en golfenergie) en het faciliteren van diensten voor de Nederlandse samenleving (scheepvaartroutes, recreatie, opname CO_2, beleving).

De verwachte intensivering van het gebruik van de Noordzee, die mede het gevolg is van een toenemend aantal gebruiksfuncties, zet aan tot het verstandig omgaan met de beperkt beschikbare ruimte. Door het toenemend gebruik staat het mariene ecosysteem onder druk. Om de afstemming tussen de verschillende gebruiksfuncties vorm te geven en te zorgen voor een gezond ecosysteem is beleid noodzakelijk. De Beleidsnota Noordzee 2016-2021 geeft het gewenste beleid voor het ruimtegebruik, binnen de kaders van het mariene ecosysteem.

Het Rijk stelt de ruimtelijke kaders zodat het gebruik van de ruimte op de Noordzee zich efficiënt en duurzaam kan ontwikkelen. Meervoudig ruimtegebruik is daarbij een belangrijke grondslag. Dit biedt voor alle vormen van gebruik van de Noordzee evenwichtige kansen.

In de Structuurvisie Infrastructuur en Ruimte zijn de volgende ruimtelijke nationale opgaven voor de Noordzee geformuleerd:

- het behoud van het kustfundament en het samen met decentrale overheden gebiedsgericht uitvoeren van de deelprogramma's Kust en Waddengebied van het Deltaprogramma;
- het behouden en beschermen van Natura 2000-gebieden en het mariene ecosysteem;
- het handhaven van het vrije zicht op de horizon vanaf de kust tot 12 zeemijl;
- het bieden van ruimte voor het hoofdnetwerk voor vervoer van (gevaarlijke) stoffen via buisleidingen;
- het beschermen van archeologische waarden (verdronken nederzettingen, scheepswrakken en andere archeologische waarden).

Het kabinet geeft binnen de Europese kaders (Kaderrichtlijn Water, Kaderrichtlijn Mariene Strategie,

Vogel- en Habitatrichtlijn en Verdrag van Malta) prioriteit aan activiteiten die van nationaal belang zijn voor Nederland:

- Olie- en gaswinning: uit de Nederlandse velden op de Noordzee wordt zo veel mogelijk aardgas en aardolie gewonnen zodat het potentieel van aardgas- en aardolievoorraden in de Noordzee wordt benut.
- CO_2-opslag: voldoende ruimte voor opslag van CO_2 in lege olie- en gasvelden of in ondergrondse waterhoudende bodemlagen (*aquifers*).
- Zeescheepvaart: een geheel van verkeersscheidingstelsels, clearways en ankergebieden dat de scheepvaart op een veilige en vlotte manier kan accommoderen.
- Zandwinning: voldoende ruimte voor zandwinning ten behoeve van kustbescherming, het tegengaan van overstromingsrisico's en ophoogzand voor op het land.
- Opwekking van duurzame energie: voldoende ruimte voor windenergie en andere vormen van duurzame energie, zo veel mogelijk in combinatie.
- Defensie: voldoende oefengebieden op de Noordzee.

In het overzicht op de volgende pagina's zijn de beleidskeuzes weergegeven die in de (betreffende paragraaf van de) Beleidsnota Noordzee zijn vastgelegd en uitgewerkt.

De ruimtelijke weerslag hiervan is weergeven op de structuurvisiekaart (zie figuur 9) voor de Noordzee.

Realisatie maatschappelijke opgaven

Voor de Kaderrichtlijn Mariene Strategie (KRM) zijn en worden maatregelen genomen om het ecosysteem gezond te krijgen en te houden en het gebruik te verduurzamen. Daarnaast leiden de ontwikkelingen van windenergie op zee en zandwinning tot grote maatschappelijke opgaven die vragen om nieuw beleid voor de periode 2016-2021.

1 Programma van maatregelen mariene strategie

De KRM geeft een integrerend juridisch kader voor de bescherming en instandhouding van het mariene milieu, de voorkoming van de verslechtering ervan en het herstel van dat milieu waar het schade heeft geleden en waar dat uitvoerbaar is. Daarnaast is het kader gericht op het voorkomen, verminderen en elimineren van verontreiniging, het realiseren van een samenhangend en representatief netwerk van beschermde gebieden op de Noordzee en het bevorderen van duurzaam gebruik. Het uiteindelijke doel is het bereiken en behouden van een 'goede milieutoestand van het mariene milieu', uiterlijk in het jaar 2020. De kern van de KRM is voor Nederland de verplichting om een mariene strategie vast te stellen voor het Nederlandse deel van de Noordzee. In de mariene strategie dient een 'ecosysteemgerichte benadering van het beheer van menselijke activiteiten' te worden toegepast en dient 'het duurzaam gebruik van mariene goederen en diensten door de huidige en toekomstige generaties' mogelijk te worden gemaakt.

De mariene strategie omvat de volgende drie stappen: (deel 1) initiële beoordeling van de milieutoestand, beschrijving van de goede milieutoestand in 2020, milieudoelen en indicatoren en de beleidsopgaven tot 2020, (deel 2) KRM-Monitoringprogramma en (deel 3) programma van maatregelen. De eerste twee stappen zijn respectievelijk in 2012 en 2014 vastgelegd; de derde stap – het KRM-programma van maatregelen – wordt in de Beleidsnota Noordzee 2016-2021 samengevat en is als bijlage 5 bij dit NWP gevoegd. Voor het integrale overzicht zijn in bijlage 5 ook de beschrijvingen van de goede milieutoestand, de milieudoelen en de indicatoren opgenomen. De maatregelen uit het programma dragen eraan bij dat de goede milieutoestand in 2020 of in de periode daarna binnen handbereik komt. Kern is dat de huidige beleidsinspanning voor het terugdringen van verontreiniging en verstoring van het ecosysteem moet worden volgehouden om de goede milieutoestand te bereiken. Een aanvullende beleidsinspanning is nodig voor de bescherming van het bodemecosysteem van het Friese Front en de Centrale Oestergronden en het terugdringen van zwerfvuil op zee ('plastic soup', waaronder ook microplastics). In 2018 volgt een hernieuwde beoordeling van de milieutoestand.

2 Ruimte voor windenergie op zee

In het Energieakkoord voor duurzame groei is met de betrokken partijen afgesproken dat 4.450 MW aan windvermogen op zee operationeel is in 2023. Dit betekent dat in aanvulling op de bestaande parken en parken in aanbouw 3.500 MW aan extra windenergie op zee gerealiseerd moet zijn.

In NWP 2009-2015 waren de gebieden Borssele en IJmuiden Ver aangewezen en de gebieden Hollandse Kust en Ten noorden van de Waddeneilanden als zoekgebieden benoemd. In 2014 zijn- via een tussentijdse wijziging van het NWP 2009-2015 – de gebieden Hollandse Kust en Ten noorden van de Waddeneilanden aangewezen voor windenergie op zee. Dit beleid wordt voortgezet in het NWP 2016-2021.

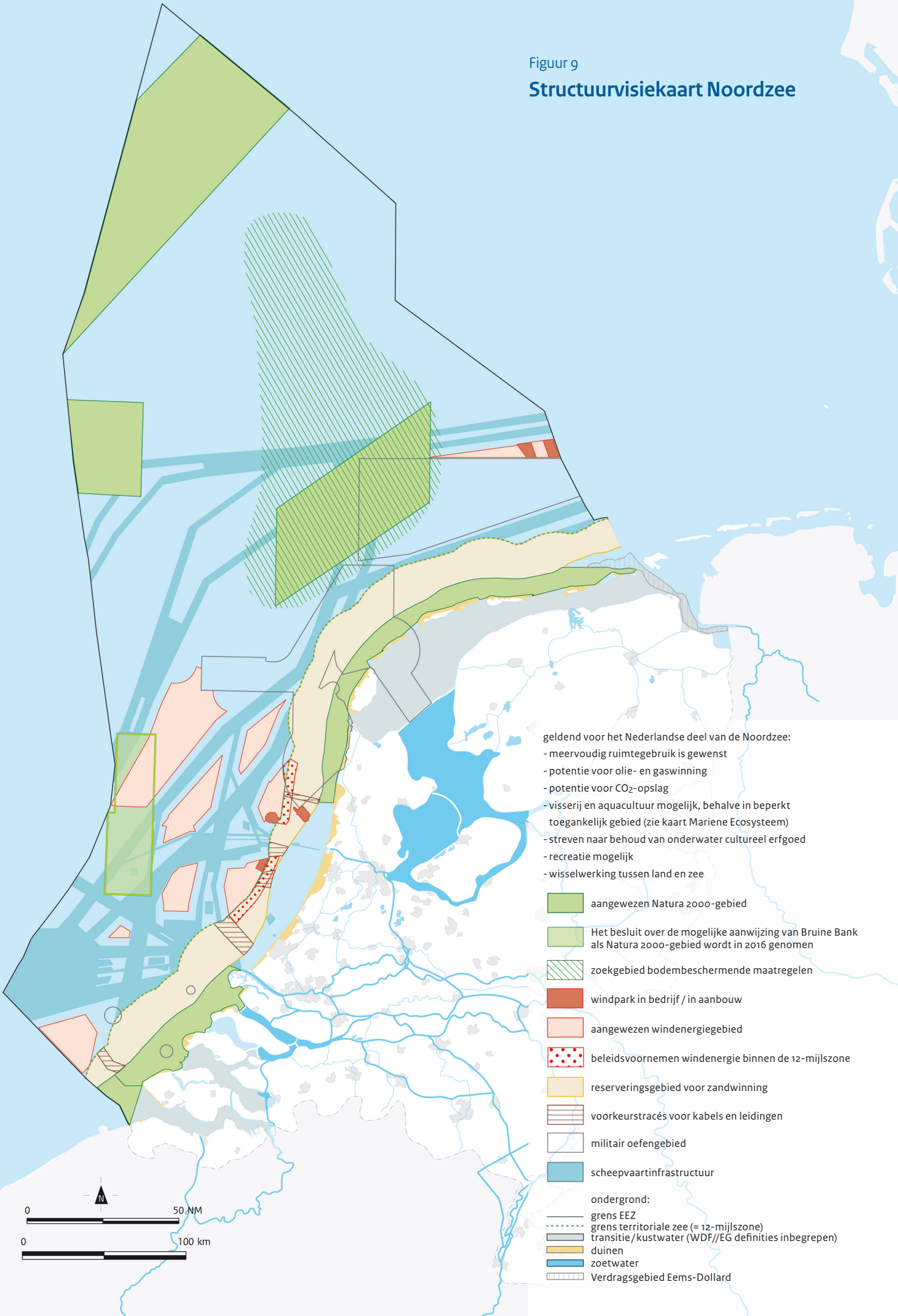
Overzicht van de beleidskeuzes die in de (betreffende paragraaf van de) Beleidsnota Noordzee zijn vastgelegd en uitgewerkt.

	Beleidskeuzes	Paragraaf
Mariene ecosysteem	• Bij de ruimtelijke afweging van activiteiten wordt getoetst aan het behoud en herstel van het mariene ecosysteem.	§ 5.3
	• Natura 2000-gebieden op zee: Voordelta, Noordzeekustzone, Vlakte van de Raan en naar verwachting vanaf 2016: Doggersbank, Klaverbank en Friese Front. Het besluit over de mogelijke aanwijzing van Bruine Bank als Natura 2000-gebied wordt in 2016 genomen.	§ 3.2
	• Programma van Maatregelen Mariene Strategie: - Bestaande maatregelen, onder andere op het gebied van het mariene ecosysteem, exoten, eutrofiëring, vervuilende stoffen, zwerfvuil en onderwatergeluid; - Nieuwe maatregelen met betrekking tot zwerfvuil; - Nieuwe maatregelen met betrekking tot bodembescherming.	§ 4.2
Duurzame energie	• De opwekking van duurzame energie is een activiteit van nationaal belang.	§ 3.3
	• Ruimte voor een operationeel vermogen van 4.450 MW windenergie op zee in 2023.	§ 3.3
	• Aangewezen windenergiegebieden: Borssele, Hollandse Kust, IJmuiden Ver en Ten noorden van de Waddeneilanden. Nader te onderzoeken: strook tussen de 10 en 12 nautische mijl grenzend aan het windenergiegebied Hollandse Kust. Buiten de aangewezen windenergiegebieden geeft het Rijk geen toestemming voor het oprichten van windparken. Binnen de aangewezen gebieden wordt alleen toestemming gegeven voor de bouw van windparken binnen de kaders van de Wet windenergie op zee.	§ 4.3
	• Ontwikkeling in afstemming met andere functies op de Noordzee: - ontwerpcriterium 'afstand tussen scheepvaartroutes en windparken'; - ontwerpproces 'afstand tussen mijnbouwlocaties en windparken'; - beleid ten aanzien van 'doorvaart en medegebruik'.	§ 4.3
Oppervlaktedelfstoffen	• Zandwinning voor kustverdediging en ophoging is een activiteit van nationaal belang.	§ 3.4
	• Zandwinstrategie met voorkeurstracés voor kabels en leidingen.	§ 4.4
Olie- en gaswinning	• Activiteit van nationaal belang.	§ 3.5
	• Zo veel mogelijk benutten van het potentieel van de aanwezige olie- en gas-voorraden.	§ 3.5
CO_2-opslag	• Activiteit van nationaal belang.	§ 3.6
	• Voldoende ruimte voor CO_2-opslag als tijdelijk instrument in de groei naar een volledig duurzame energievoorziening.	§ 3.6
Kabels en leidingen	• Activiteiten (wind)energie , olie- en gaswinning en CO_2-transport, inclusief kabels en leidingen, zijn van nationaal belang.	§ 3.7
	• Bundelen van kabels en leidingen; opruimplicht niet meer gebruikte kabels en leidingen.	§ 3.7
	• Aanscherpen opruimverplichting leidingen.	§ 3.7
	• Checklist voor bepalen opruimplicht verlaten kabel of leiding aangepast.	§ 5.3

	Beleidskeuzes	Paragraaf
Zeescheepvaart	• Activiteit van nationaal belang. • Het in stand houden van een stelsel van verkeersscheidingsstelsels, clearways en ankergebieden dat de zeescheepvaart op een veilige en vlotte manier kan accommoderen. • Het nemen van maatregelen ter vermindering van de verontreiniging van de scheepvaart (koopvaardij, visserij, offshore-supply en recreatie).	§ 3.8 § 3.8 § 4.2
Defensie	• Activiteit van nationaal belang. • Voldoende oefengebieden op de Noordzee.	§ 3.9 § 3.9
Visserij, aqua- en maricultuur	• Bevorderen van een verantwoorde visserij en aquacultuur en een evenwichtige exploitatie, het streven naar evenwicht tussen visserij en natuur en een andere verdeling van verantwoordelijkheid tussen overheid en bedrijfstak. • Blijven bijdragen aan de hoofddoelstellingen van het Gemeenschappelijke Visserijbeleid (GVB) en het nemen van maatregelen met betrekking tot het mariene ecosysteem.	§ 3.10 § 4.2
Onderwater Cultureel Erfgoed	• Bij de ruimtelijke afweging van activiteiten wordt getoetst aan het behoud van het cultureel erfgoed onder water.	§ 5.2
Toerisme en recreatie	• Faciliteren en stimuleren van de toerisme- en recreatiesector als netwerkpartner in een samenwerking tussen ondernemers, markt- en kennisinstellingen in een ‘topteam’. • Het Rijk voert overleg met decentrale overheden en andere partijen als de ruimtelijke planning of andere beleidsontwikkelingen op de Noordzee invloed hebben op de zee- en kustrecreatie.	§ 3.12 § 3.12
Wisselwerking tussen land en zee	• Bij het construeren van ruimtelijk beleid moet, mede gelet op de implementatie van de richtlijn voor Maritieme Ruimtelijke Planning, specifiek aandacht worden geschonken aan de wisselwerking tussen land en zee.	§ 3.13
Internationale samenwerking	• Thematische aanpak voor samenwerking met de buurlanden.	§ 6.3

Figuur 9

Structuurvisiekaart Noordzee

Om de doelstelling te kunnen bereiken, zijn extra beleidsinspanningen en investeringen nodig. De opgave is om – gegeven de beschikbare ruimte binnen de aangewezen gebieden en nog aan te wijzen windenergiegebieden – windparklocaties te vinden waar kosteneffectieve realisatie van 3.500 MW mogelijk is, rekening houdend met de andere belangen op de Noordzee.

Het kabinet heeft in september 2014 aangegeven de doelstellingen te willen realiseren binnen de windenergiegebieden Borssele, Zuid-Holland en Noord-Holland. Dichterbij de kust is het realiseren van windenergie op zee goedkoper dan verder op zee. Het kabinet wil aan de gebieden Zuid- en Noord-Holland een strook van maximaal twee nautische mijl toevoegen binnen de 12-mijlszone waardoor het gebied ruimtelijk- en kostenefficiënter gebruikt kan worden. De gebieden binnen de 12-mijlszone zijn nog niet aangewezen en vallen buiten het beleid van de Beleidsnota Noordzee. Het besluit tot aanwijzing zal worden uitgewerkt in een partiële herziening van het Nationaal Waterplan 2016-2021. Hiertoe zal een milieueffectrapport worden opgesteld waarin alternatieven worden bezien. Ook zal een Passende Beoordeling worden opgesteld.

In het kader van het Energieakkoord is afgesproken dat de overheid zorg draagt voor een robuust wettelijk kader om de afgesproken doelstelling voor windenergie op zee te realiseren. Om dit nieuwe systeem te kunnen uitvoeren, is in overleg met de windsector de wet windenergie op zee ontwikkeld. Deze wet maakt het mogelijk dat het Rijk de regie neemt op de ruimtelijke inpassing van windenergie en een zorgvuldige belangenafweging kan maken op de Noordzee.

Het systeem draagt bij aan efficiënt ruimtegebruik, kostenreductie en een versnelling van de uitrol van windenergie op zee. Binnen een aangewezen gebied neemt het Rijk zogenoemde kavelbesluiten, waarin de locatiespecifieke voorwaarden voor de bouw van een windpark op die kavel zijn vastgelegd. Tijdens het opstellen van een kavelbesluit onderzoekt het Rijk tevens de opbouw van de betreffende kavel en de bodem, de heersende windsnelheden en de watergegevens in de betreffende kavel. Deze onderzoeken vormen met het kavelbesluit belangrijke informatie waarop marktpartijen via een subsidietender hun bieding kunnen baseren. Degene met het beste bod krijgt vervolgens het exclusieve recht om binnen de kavel een windpark te bouwen.

3 Ruimte voor zandwinning

De zandwinstrategie is gericht op het goed en kosteneffectief beheren van de beschikbare zandvoorraad in deze zone. Kosteneffectieve zandwinning wordt bereikt door de winning zo dicht mogelijk uit te voeren bij de plaats van de zandbehoefte, aan de kust of op het land. Prioriteit wordt gegeven aan de benodigde zandvraag voor de komende jaren en de zandwingebieden die daarvoor nodig zijn en geschikt zand voor suppletie en ophoging bieden. De hoogste prioriteit hebben de gebieden met de laagste winkosten.

Kosteneffectieve zandwinning in de gereserveerde zone komt verder onder druk te staan door de aanleg van windparken op zee en elektriciteitskabels door de gebieden met de meest kosteneffectieve zandvoorraad. Als het voor andere functies (zoals kabels, leidingen en windturbines) wenselijk is gebruik te maken van de zone tussen de doorgaande dieptelijn op NAP-20 m en de 12-mijlsgrens, wordt gezocht naar oplossingen die de winbare zandvoorraad niet essentieel aantasten. Voor kabels en leidingen wordt gestreefd naar bundeling met bestaande infrastructuur. Hiervoor zijn voorkeurtracés aangewezen op de structuurvisiekaart van de Beleidsnota Noordzee. Indien een oplossing die de zandvoorraad niet aantast niet mogelijk is, volgt een economische afweging waarbij de meerkosten voor de andere functie dienen op te wegen tegen de extra kosten voor de zandwinning. Indien sprake is van meerkosten voor de zandwinning, worden deze gedragen door de initiatiefnemer van de andere functie.

Afwegingskader voor activiteiten op de Noordzee

Het in de beleidsnota Noordzee beschreven afwegingskader is het mechanisme dat de rijksoverheid toepast om te beoordelen of activiteiten op zee zijn toegestaan. In het afwegingskader komt relevant beleid samen en wordt beschreven hoe de afweging over nieuwe activiteiten tot stand komt binnen de Europese en internationale kaders. Ook wordt aangegeven hoe te handelen indien verschillende activiteiten van nationaal belang met elkaar conflicteren. Het afwegingskader is een beleidsregel en verplicht het bevoegd gezag om overeenkomstig dit kader te handelen bij de vergunningverlening. Het afwegingskader voor activiteiten op de Noordzee geldt voor alle vergunningplichtige activiteiten in het kader van de wet- en regelgeving die op de Noordzee geldt, in de territoriale zee en de Exclusieve Economische Zone (Waterwet, Ontgrondingenwet, Natuurbeschermingswet,

Figuur 10

Processen in het zandig systeem

structurele achteruitgang kustlijn als gevolg van zeespiegelstijging

zandtekort kustfundament

"opdringende geulen"

buitendelta's veranderen van vorm en nemen af in volume

sedimenttekort in het bekken - niet zanddelend

sedimenttekort in het bekken - zanddelend

harde zeewering

zoet water

zout water

Flora- en Faunawet, Wet Milieubeheer, Wet Windenergie op zee, een aantal scheepvaartwetten en de Mijnbouwwet [2,3]). Het afwegingskader is daarom vooral van belang voor Noordzee-gebruikers die een vergunning willen aanvragen en de vergunningverleners. Het vormt tevens een belangrijke bijdrage aan het bereiken en behouden van de goede milieutoestand volgens de KRM.
De Noordzee wordt geagendeerd als onderwerp voor de Nationale Omgevingsvisie. In de voorbereiding van de Nationale Omgevingsvisie gaat het kabinet na in hoeverre het beleidsplan Noordzee en de Mariene Strategie voldoende kader bieden voor vervolgbeslissingen over het gebruik van de Noordzee.

Kust

Het kustfundament is het zandbed tussen de binnenduinrand en de doorgaande dieptelijn op NAP-20 meter in de Noordzee. Dit zandbed is onderdeel van de kustzone, die bestaat uit duinen, dijken en kustplaatsen met een grote diversiteit aan functies.

De kust is mede door de aanpak van de zogenaamde zwakke schakels nu veilig. De kustlijn is echter onderhevig aan structurele erosie door zeespiegelstijging. Zonder interventie zou Nederland over de gehele kustlijn gemiddeld 1 meter per jaar kleiner worden. Areaalbehoud is daarom het hoofdthema in de kust. De doelen voor de veiligheid op lange termijn en goede ruimtelijke ontwikkeling worden daarmee gecombineerd.

Kustveiligheid en zandig systeem

Het kabinet herbevestigt de keuze om zandsuppleties toe te passen om de kust van Nederland niet kleiner te laten worden en tevens een stabiele basis te bieden voor de waterveiligheid op lange termijn in de Zuidwestelijke Delta, langs de Hollandse kust en in het Waddengebied. Daartoe streeft het kabinet naar een structureel evenwicht in het kustfundament, waarbij het volume voor zandsuppleties periodiek wordt aangepast aan de actuele zeespiegelstijging. Om suppleties effectief en efficiënt te kunnen programmeren is beter inzicht nodig in het gedrag van het zandige systeem. Daartoe wordt het onderzoeks- en monitoringprogramma onder de naam 'Kustgenese 2' geïntensiveerd. Tot 2020 worden in dat programma tevens kleinschalige pilots uitgevoerd en blijft het suppletievolume van 12 miljoen m^3 per jaar gehandhaafd. Rond 2020 wordt de kennis van 'Kustgenese 2' gebundeld en wordt een besluit genomen over verhoging van de suppletieomvang en/of de uitvoering van een tweetal grootschalige pilots om evenwicht in het kustfundament te bewerkstelligen. Alle processen in het zandig systeem zijn getoond in figuur 10.

De waterkeringen langs de kust worden op sterkte gehouden volgens het principe 'zacht waar het kan, hard waar het moet'. De consequenties van het wetsvoorstel voor nieuwe normen voor waterveiligheid en de voorgenomen keuze voor het behoud van de aanwezige waterkeringen worden vertaald in criteria voor het beheer van de duinen en andere waterkeringen in de kust. Ten aanzien van de veiligheid van buitendijkse gebieden in 13 kustplaatsen heeft het kabinet besloten dat er naast de handhaving van de Basiskustlijn [4] geen extra maatregelen van rijkswege nodig zijn om de buitendijkse veiligheid stabiel te houden.

De natuurvisie van het kabinet (zie hoofdstuk 7) legt veel nadruk op bouwen met de natuur. Het Rijk bevordert dit, onder meer door in het kustbeheer zo veel mogelijk van de natuurlijke zandbeweging gebruik te maken en door, waar mogelijk, flexibel om te gaan met de Basiskustlijn. In de kustzone is de afgelopen jaren al veel gedaan met dynamisch kust- en duinbeheer. Grootste voorbeeld is de zandmotor voor de kust van Zuid-Holland. Daarmee wordt 20 miljoen m^3 zand door natuurlijke processen verspreid in het kustfundament. Het dynamisch kustbeheer wordt voortgezet en is verder geoperationaliseerd door samenwerking tussen kust- en duinbeheerders, ondersteund door een handreiking dynamisch kustbeheer. Hierdoor ontstaan meer mogelijkheden voor het meegroeien van de duinen achter de eerste duinenrij en voor biodiversiteit.

In het kader van de duurzaamheidsdoelstellingen streeft het Rijk bij de uitvoering van zandsuppleties naar reductie van CO_2-uitstoot.

[2] Voor zover het de aspecten betreft die invloed hebben op het watersysteem Noordzee

[3] http://www.noordzeeloket.nl/ruimtelijk-beheer/beleid-en-regelgeving/wetten/

[4] De kustlijn die in het kader van het kusthandhavingsbeleid als referentie dient

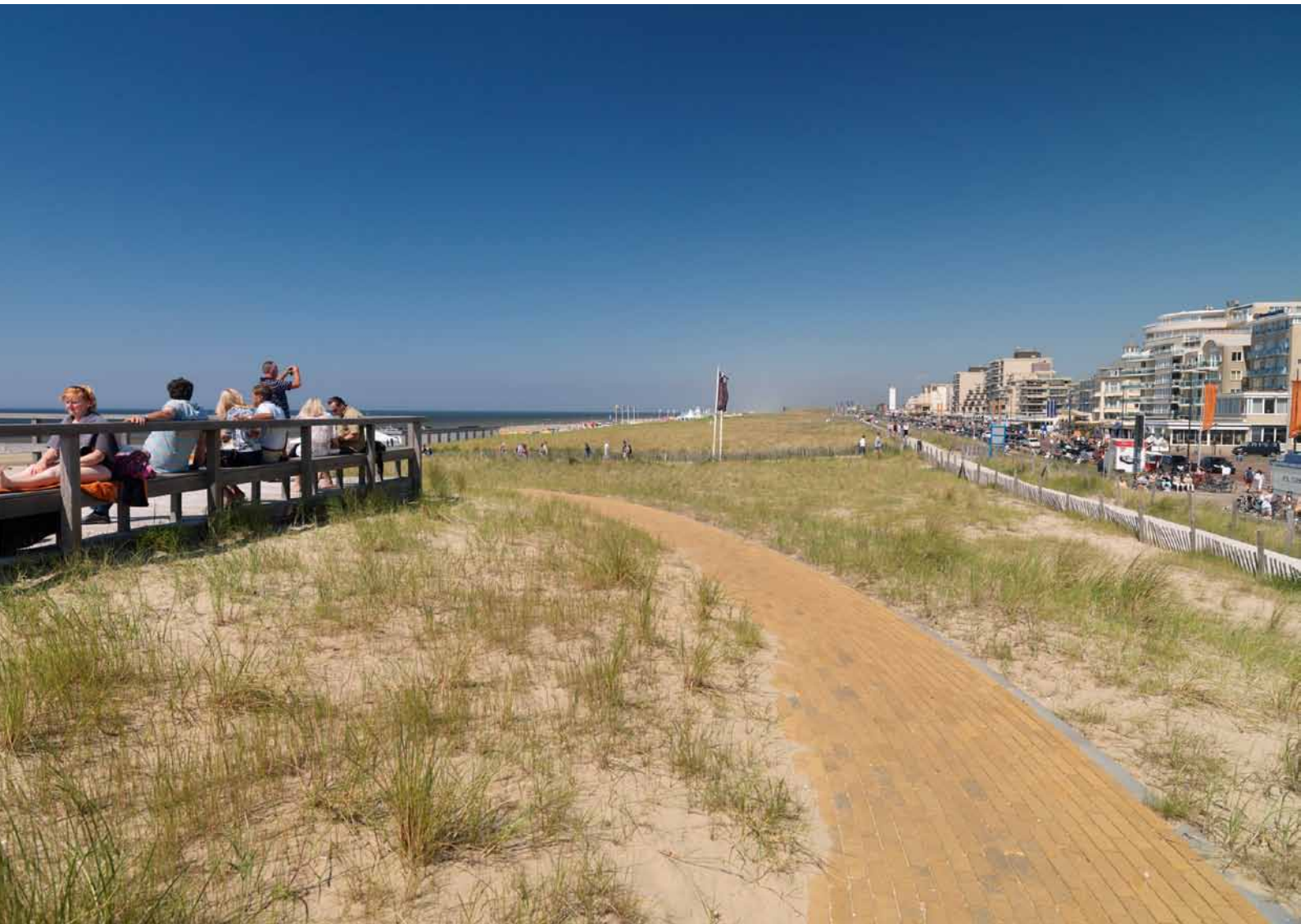
Ruimtelijke ontwikkeling Kust

Nederland blijft streven naar de toepassing van *Integrated Coastal Zone Management* volgens de Europese aanbeveling van 2012. Met de Nationale Visie Kust uit 2013 hebben de gezamenlijke overheden een integrale visie neergezet voor de ontwikkeling van een veilige, aantrekkelijke en economisch sterke kust. De regionale overheden blijven verantwoordelijk voor de ruimtelijke ontwikkeling.
Het kabinet wil meedenken met regionale wensen voor meervoudig gebruik van de keringen en experimenteren met afspraken over meegroeiconcepten van gebieden rond de keringen, met behoud van de veiligheid.
De Beleidslijn Kust is herzien en wordt nog in 2015 vastgesteld.

In de komende periode wordt bekeken hoe met de beschikbare hoeveelheid zand voor kustsuppleties meer maatschappelijke doelen kunnen worden gediend. Daarbij wordt gekeken naar mogelijkheden van een verdere flexibilisering van de kustlijnhandhaving. Dit betekent dat op sommige plaatsen de natuur meer zijn gang mag gaan en op andere plaatsen juist minder, afhankelijk van de wensen voor de kering, de strandrecreatie of andere doelen.

In de Beleidslijn Kust is opgenomen dat het behoud van het kustfundament van belang is voor de drinkwatervoorziening. Tevens is het drinkwaterbelang meegenomen in de actualisatie van het RWS uitvoeringskader vergunningverlening kust.

Ontwikkelingen langs de kust hebben invloed op de zee en vice versa. Zo zijn in de kustzone aansluitingen nodig voor kabels en leidingen op zee en supply- en constructiehavens voor windparken op zee en andere offshore activiteiten. Het kabinet vindt deze land-zee interacties belangrijk. Ze hebben inmiddels een plaats gekregen in het proces voor maritieme ruimtelijke planning, conform

de nieuwe Europese Richtlijn maritieme ruimtelijke planning, en daarmee ook in de Beleidsnota Noordzee. Het vrije zicht op de horizon vanaf de kust naar zee blijft een ruimtelijke kwaliteit van nationaal belang. Waar dit belang conflicteert met andere nationale belangen, vindt een zorgvuldige afweging plaats.

Waddengebied

In aansluiting op de beleidskeuzes voor het zandige systeem kiest het kabinet voor het op sterkte houden van de waterkeringen aan de zeezijde van de Waddeneilanden volgens het principe "zacht waar het kan, hard waar het moet". Voor de wadzijde van de eilanden en voor de vastelandskust wordt de bestaande strategie van dijkversterkingen bestendigd en wordt ingezet op een innovatieve en integrale werkwijze. Het onderzoeks- en monitoringprogramma voor het zandig systeem zal naast de algehele focus op het kustfundament en zanduitwisseling met de bekkens, specifieke aandacht geven aan het Eems-Dollard estuarium.

In 2007 is de Structuurvisie Waddenzee (SVW) vastgesteld. De hoofddoelstelling van de SVW is "de duurzame bescherming en ontwikkeling van de Waddenzee als natuurgebied en het behoud van het unieke open landschap". De SVW beschrijft het ontwikkelingsperspectief dat het kabinet voorstaat voor de Waddenzee voor de periode tot 2030. Dit ontwikkelingsperspectief geeft uitdrukking aan het streven naar duurzame ontwikkeling van het gebied. De planperiode van de SVW loopt begin 2017 af. De SVW en in het verlengde daarvan de betreffende paragraaf in het Besluit algemene regels ruimtelijke ordening (Barro) zijn daarom in 2015 geëvalueerd, vooruitlopend op een mogelijke herziening van de SVW.

Tabel 6 **Mijlpalen gebiedsgerichte uitwerkingen zee en kust**

Traject	2016	2017	2018	2019	2020	2021
Kustgenese					Besluit-vorming vervolg	
Beleidslijn Kust	Naar verwachting verwerkt in Barro					
Structuurvisie Waddenzee en Waddenparagraaf Barro			Eventueel herzien na evaluatie			
KRM			Herziening deel 1		Bereiken en behouden goede mariene milieu-toestand. Herziening deel 2	Herziening deel 3

7

Water en omgeving

Water staat nooit los van de omgeving. Het raakt aan andere belangen en andere belangen hebben gevolgen voor het water. Het Rijk geeft daarom richting aan de afstemming tussen wateropgaven en omgevingsvraagstukken. In dit hoofdstuk geeft het kabinet zijn visie op het verbinden van water en ruimtelijke ontwikkeling en ruimtelijke adaptatie. Vervolgens komen beleidskaders voor een aantal specifieke onderwerpen aan bod, vooruitlopend op de Omgevingsvisie: water en natuur, water en duurzame energie en scheepvaart. Drinkwater blijft hier buiten beschouwing, omdat het grote belang hiervan al in 2014 in de Drinkwaternota is beschreven. Dit hoofdstuk geeft ook een overzicht van de functies die zijn toegekend aan de rijkswateren. Tot slot wordt het waterbeleid in internationaal perspectief geschetst waarbij innovaties een belangrijke rol spelen.

Het Rijk zet zich hiermee in om opgaven en maatregelen op het gebied van water en ruimte beter met elkaar te verbinden, in de inrichting en in de besluitvorming. Het effect moet zijn dat de mogelijkheden voor inpassing, meekoppelen, integrale uitwerking en slimme combinaties optimaal worden benut (zie figuur 11).

Figuur 11

Inpassen, meekoppelen, integrale uitwerking en slimme combinaties.

Water en ruimte verbinden

Samenwerking voor het water: maatwerk met brede blik

Inpassen - bijvoorbeeld dijkversterking, rekening houdend met bestaand gebruik

Rivierverruiming - in plaats van dijkversterking

Meekoppelen - met beperkte uitbreiding van gebruiksfuncties

Integrale gebiedsontwikkeling - met grootschalige uitbreiding van gebruiksfuncties

Slimme combinaties - toepassing meerlaagsveiligheid

Water en ruimte beter verbinden

Het is van belang water en ruimte beter te verbinden. Bij het aanpakken van wateropgaven en de uitvoering van watermaatregelen vindt daarom afstemming plaats met andere relevante ruimtelijke opgaven en maatregelen in het gebied, zodat scope, programmering en financiering zo veel mogelijk op elkaar aansluiten of, beter nog, elkaar versterken. Het kabinet streeft daarbij ook naar integrale combinaties, waarbij ruimtelijke inrichting een belangrijke rol speelt bij het oplossen van wateropgaven. Omgekeerd is het van belang om bij ruimtelijke opgaven vroegtijdig rekening te houden met wateropgaven en de veerkracht van watersystemen. De gewenste betere verbinding tussen water en ruimte geldt voor alle opgaven op het gebied van waterveiligheid, zoetwater en waterkwaliteit.

Een versterking van de relatie tussen het Meerjarenprogramma Infrastructuur, Ruimte en Transport (MIRT) en water kan hier op korte termijn aan bijdragen. Deels is deze versterking al bewerkstelligd, doordat water onderdeel is van de gebiedsagenda's die Rijk en regio's gezamenlijk hebben opgesteld. Ook worden binnen het Deltaprogramma de spelregels van het MIRT (verkenning, planuitwerking en realisatie) toegepast. Zo start in het Hoogwaterbeschermingsprogramma ieder dijkversterkingsproject met een breed opgezette verkenningsfase. De beheerder betrekt daarbij de gebiedspartners om gezamenlijk de meekoppelkansen te identificeren.

Zowel in het Deltaprogramma als in het Rijk-regioprogramma Vernieuwing MIRT zijn de afgelopen jaren stappen gezet om water en ruimte te verbinden. Bijvoorbeeld door opgaven meer in onderlinge samenhang te analyseren en door met verschillende partijen naar maatwerkoplossingen te zoeken. De wateropgaven zijn inmiddels onderdeel van de gebiedsagenda's en zullen bij een volgende actualisatie worden geactualiseerd. Daarnaast worden de MIRT spelregels in de waterwereld toegepast. Verder is het zoeken naar meekoppelkansen vast onderdeel van de werkwijze van het Deltaprogramma. Dit komt bijvoorbeeld tot uiting in de jaarlijkse consultatie over de voortrollende programmering van het Hoogwaterbeschermingsprogramma.

In het kader van de Vernieuwing van het MIRT hebben Rijk, provincies en waterschappen gezamenlijk gekeken hoe water en ruimte nog beter met elkaar verbonden kunnen worden en welke rol het MIRT daarbij kan spelen. De praktijk zal uiteindelijk moeten uitwijzen of een combinatie van overleggen daarbij meerwaarde heeft.

De Bestuurlijke Overleggen MIRT (BO's MIRT) zijn een voor de hand liggende tafel voor de bespreking van opgaven en projecten uit het Deltaprogramma met een (potentieel) integraal karakter. Hiervan is sprake als opgaven of mogelijke oplossingen nauw verbonden zijn met andere onderwerpen dan waterveiligheid, zoetwater en waterkwaliteit. En als daar meerdere partijen bij zijn betrokken. De waterbeheerders kunnen in de verschillende gremia van het MIRT meepraten en meebeslissen over deze en andere opgaven die raakvlakken met water hebben.

In het Deltaprogramma 2015 is beschreven hoe de overlegstructuur van het Deltaprogramma behulpzaam kan zijn bij de selectie van trajecten en gebieden waar brede, gecombineerde oplossingen voorzien zijn, zoals rivierverruiming, en trajecten waar sprake is van 'reguliere' dijkversterkingen met meekoppelkansen.

In het Bestuursakkoord Deltaprogramma van 2014 geven partijen aan dat "*het blijvend bij elkaar brengen van het water en ruimtelijk beleid vanwege hun wederzijdse afhankelijkheid, essentieel is voor het behalen van de doelen van het Deltaprogramma*" en dat "*dit een verantwoordelijkheid voor zowel Rijk, provincies, gemeenten en waterschappen meebrengt om op de verschillende schaalniveaus naar de onderlinge versterking en verbinding van deze beleidsvelden te streven*". Er is tijd om de wateropgaven waar mogelijk integraal te verbinden met andere ambities, zoals voor natuur en ruimtelijke inrichting. Dat is een belangrijk kenmerk van adaptief deltamanagement. Zo komen nieuwe, doelmatige en duurzame oplossingen binnen bereik. De spelregels van het Hoogwaterbeschermingsprogramma bieden mogelijkheden voor meekoppelen, onder voorwaarde van cofinanciering indien nodig. Er zal consultatie van alle betrokken partijen plaatsvinden, op het niveau van de projecten en op het niveau van de programmering van het Hoogwaterbeschermingsprogramma (waarin zes jaar vooruitgekeken wordt, met een doorkijk naar de daarop volgende zes jaar).

De ervaringen met deze werkwijzen worden in 2017 geëvalueerd. Op basis van de evaluatie zal het Rijk in samenspraak met de decentrale overheden de vervolgstappen bepalen.

Ruimtelijke adaptatie

Rijk, provincies, gemeenten en waterschappen hebben de gezamenlijke ambitie dat Nederland in 2050 zo goed mogelijk klimaatbestendig en waterrobuust is ingericht en bij (her)ontwikkelingen geen extra risico op schade en slachtoffers ontstaat als gevolg van een overstroming voor zover dat redelijkerwijs haalbaar is. Klimaatbestendig en waterrobuust inrichten zal daarom uiterlijk in 2020 onderdeel zijn van beleid en handelen. Bij een aantal regionale en lokale ruimtelijke afwegingen is ook het Rijk betrokken. In die gevallen zal het Rijk met de betrokken overheden de waterrobuustheid en klimaatbestendigheid van het betreffende plangebied analyseren, de resultaten van deze analyse vertalen in een gedragen ambitie en een adaptatiestrategie met concrete doelen en de beleidsmatige en juridische doorwerking van deze ambitie borgen voor uitvoering ('weten, willen en werken').

Het Rijk zorgt ervoor dat de watertoets behouden blijft als wettelijk procesinstrument, om klimaatbestendig en waterrobuust inrichten vroeg in het ruimtelijk proces mee te laten wegen bij ruimtelijke ontwikkelingen.
In de memorie van toelichting bij het wetsvoorstel Omgevingswet is aangegeven dat de werking van de motiveringseisen en de overlegverplichting, die nu de kenmerkende elementen vormen van de watertoets, op een zodanige manier zullen worden opgenomen in de uitvoeringsregelgeving van de Omgevingswet, dat het doelbereik van de watertoets onverminderd wordt gewaarborgd.

De overheden stellen gezamenlijk de Handreiking ruimtelijke adaptatie en een Stimuleringsprogramma Ruimtelijke Adaptatie beschikbaar als ondersteunende instrumenten. Daarmee kan bij de inrichting van de fysieke ruimte op een goede wijze rekening gehouden worden met de verwachte gevolgen van klimaatverandering (overstromingen, wateroverlast, piekregenbuien, droogte en hitte).
Het Rijk zorgt er ten slotte voor dat nationale vitale en kwetsbare functies – zoals energievoorziening, afvalwaterketen, drinkwatervoorziening, ziekenhuizen en noodcommunicatie tijdens rampenbeheersing - uiterlijk in 2050 beter bestand zijn tegen overstromingen en dat daarvoor uiterlijk in 2020 beleid en zo nodig regelgeving zijn vastgesteld.

Natuurvisie

In 2014 heeft het kabinet de rijksnatuurvisie "Natuurlijk verder" gepresenteerd. Het Rijk en de provincies ontwikkelen samen een bijbehorend maatschappelijk uitvoeringsprogramma. Kern van de natuurvisie is een omslag in het denken: van natuur beschermen tégen de samenleving naar natuur versterken mét de samenleving. Het Rijk wil daar zelf het goede voorbeeld in geven.

Bij de uitvoering van maatregelen voor waterveiligheid, waterkwaliteit en zoetwatervoorziening ziet het kabinet mogelijkheden om natuurdoelstellingen mee te koppelen. Het Rijk biedt daar mogelijkheden voor waar het kan. Het streven daarbij is enerzijds om natuurcombinaties al in de verkenningsfase te betrekken en anderzijds om in het daadwerkelijke ontwerp en bij de uitvoering oplossingen te kiezen die meebewegen met natuurlijke processen en bouwen met de natuur (eco-engineering). Een goed voorbeeld hiervan is onze Noordzeekust, waar via natuurlijke processen het suppletiezand wordt verspreid over het kustfundament.

Het kabinet constateert in de rijksnatuurvisie ook dat door veranderingen in klimaat en samenleving steeds meer behoefte ontstaat aan sturen op condities voor natuurlijke processen en minder aan sturen op specifieke soorten en habitats. Instandhoudingsdoelen voor de aangewezen Natura 2000-gebieden blijven wel gelden. Voor water en waternatuur is dit een belangrijke notie: in de afgelopen eeuwen is heel Nederland 'op de schop geweest', de Nederlandse wateren niet uitgezonderd. De rivieren zijn sinds het einde van de negentiende eeuw strak vastgelegd in hun bedding, de Zuiderzee is in 1932 afgedamd en de Zeeuwse Delta is in de loop van de twintigste eeuw drastisch veranderd door de afsluitingen na de watersnoodramp van 1953. De morfologische processen in die wateren zoeken nu nog steeds naar een nieuw evenwicht, waardoor de condities voor natuur in beweging blijven. Bekend voorbeeld is de zogenaamde 'zandhonger' in de Oosterschelde en de Waddenzee. Zo kunnen in riviergebieden (collectieven van) agrarische ondernemers als beheerder van gronden met een niet primaire agrarische bestemming hun ondernemerschap inzetten om water en natuur te verbinden.

Voor de rijkswateren worden zo via meekoppelen – binnen de veranderende condities – de optimale omstandigheden behouden en gerealiseerd voor natuur.

Het kabinet waarborgt voor deze planperiode van het NWP (2016-2021) de financiering voor de Natura 2000-maatregelen in de grote wateren. De planperiode wordt door het kabinet gebruikt om de opgave voor de volgende generatie Natura 2000-beheerplannen te bepalen.

De ervaringen op het gebied van synergie tussen water en natuur worden benut in de voorbereiding van de Nationale Omgevingsvisie.

Duurzame energie

In september 2013 heeft een groot aantal partijen onder leiding van de SER een energieakkoord gesloten. Het kabinet heeft dit overgenomen. Doelstelling is onder meer om het aandeel duurzame energie te vergroten tot 14% in 2020 en 16% in 2023. Besparen van energie en het moderniseren van het milieubeleid zijn eveneens doelstellingen. Deze zijn opgenomen in de Klimaatbrief 2050 en de brief Modernisering Milieubeleid uit 2014. Het waterbeleid kan via het NWP bijdragen aan de doelstellingen voor duurzame energie, vooral op het gebied van energieopwekking, energieopslag en energietransport.

Het kabinet formuleert de volgende beleidsopgaven:

1 Het benutten en ter beschikking stellen van beschikbare ruimte (rijksgronden) voor duurzame energie. Er start een verkenning naar de mogelijke ruimte binnen het eigen areaal (denk aan keringen, kunstwerken, vooroevers, dijken en vaarwegen) voor duurzame energie. Ook wil het kabinet dat het inpassen van duurzame energie (opwekking, opslag en transport) integraal onderdeel wordt van het gebiedsbeleid, via verduurzaming van het MIRT.
2 Binnen de grenzen van waterveiligheid kan er in het eigen areaal ruimte zijn voor het benutten van synergie en kansen voor het toepassen van energieopwekking of energieopslag. Daarom is het Rijk in 2015 een verkenning gestart naar de mogelijkheden om gronden van de Rijksoverheid te benutten voor duurzame energie.
3 Als beheerder van het hoofdwatersysteem heeft het Rijk een voorbeeldfunctie voor andere participanten in het waterbeleid. Daarom neemt het Rijk in de uitvoeringsopdrachten aan Rijkswaterstaat doelen op voor realisatie van duurzame energie. De uitvoering wordt op een integrale en duurzame manier vormgegeven.
4 Rijkswaterstaat stelt areaal beschikbaar voor initiatieven gericht op toepassing van duurzame energie, op basis van marktconforme gebruiksvergoedingen. Hierbij kan gedacht worden aan het verbreden van de lopende initiatieven voor windenergie en zout-zoetwerking. Er lopen nu al initiatieven, zoals:
   - windturbines in de gebieden die bij het Rijk in beheer zijn, zoals de Krammersluizen, de Tweede Maasvlakte en de Afsluitdijk;
   - osmosecentrale in de Afsluitdijk;
   - getijdecentrale Brouwersdam;
   - biomassa op en rond keringen;
   - benutten van kunstwerken voor duurzame energie (zoals zonnecellen).

   Ervaringen met deze pilots zullen uitwijzen of bredere toepassing mogelijk en wenselijk is.

Scheepvaart

De functie scheepvaart is, mede gezien het economisch belang, uitgebreid uitgewerkt in het Beheer- en Ontwikkelplan voor de Rijkswateren. Hierin is verankerd hoe Rijkswaterstaat de vaargeul onderhoudt en omgaat met locaties waar zich concrete knelpunten voor de scheepvaart voordoen.

Om de vaargeul op diepte te houden wordt er gebaggerd. De uitvoering van maatregelen voor de Kaderrichtlijn Water, Ruimte voor de Rivier en andere rivieringrepen (zoals aanpassingen aan kades) kunnen leiden tot aanzanding van de vaargeul.

De initiatiefnemer moet voorkomen dat zijn initiatieven consequenties hebben voor beheer en onderhoud van de vaargeul of deze consequenties compenseren. Daarbij is het financieel compenseren van extra baggeren de laatste stap; voorop staat het voorkómen van aanzanding door onder meer locatiekeuze en ontwerpoptimalisatie. Vertrekpunt is hierbij de richtlijn van de Centrale Commissie voor de Rijnvaart. Voor de Waal gaat deze richtlijn uit van een gegarandeerde bodemligging van 2,80 m onder de overeengekomen lage rivierstand.

Het kabinet constateert dat het voldoen aan de beleidsdoelen voor scheepvaart, hoogwaterveiligheid, waterkwaliteit en natuur op specifieke locaties een grote opgave is voor initiatiefnemers en beheerders. Maar er zijn ook kansen om maatregelen te treffen die aan

Functietoekenning rijkswateren

Functie	Toelichting	Kaartbeeld
Drinkwaterbescherming	De drinkwaterinnamepunten in rijkswateren zijn in het NWP aangewezen. De waterlichamen waarin zich innamepunten bevinden, betreffen de waterlichamen als bedoeld in artikel 7 van de Kaderrichtlijn Water. In het kader van de implementatie van de Kaderrichtlijn Water worden drinkwaterbeschermingzones ingesteld. De beschermingszones rond de bestaande innamepunten worden vastgelegd in het Bprw.	Figuur 12
Natura 2000-gebieden	Een groot deel van de rijkswateren is aangewezen als Natura 2000-gebied. Deze gebieden zijn in aanwijzingsbesluiten begrensd. De actuele grenzen zijn genoemd in de stroomgebiedbeheerplannen.	Figuur 12
Zwemwater	Toekenning van de functie zwemwater aan individuele locaties in de rijkswateren vindt plaats in het Bprw. De provincies wijzen jaarlijks de zwemwaterlocaties aan. De provincie kan een zwemwaterlocatie in een rijkswater alleen aanwijzen na toestemming van de minister van Infrastructuur en Milieu via toekenning van de functie 'zwemwater' in het Bprw. Rijkswaterstaat is als waterbeheerder verantwoordelijk voor de zwemwaterkwaliteit op alle zwemwaterlocaties in rijkswateren.	In Bprw
Schelpdierwateren	Implementatie van de KRW maakt het mogelijk om aan de meeste waterkwaliteitseisen voor de functie schelpdierwateren te voldoen. Het aspect bacteriologische kwaliteit valt buiten de KRW. Goede bacteriologische kwaliteit is van belang om veilig schelpdieren te kunnen eten. Daarom kunnen met de aanwijzing als schelpdierwater eisen worden gesteld aan de bacteriologische kwaliteit voor schelpdierwateren.	Figuur 12
Scheepvaart	De vaarwegen zijn aangewezen in de Structuurvisie Infrastructuur en Ruimte (SVIR). De functie scheepvaart is uitgebreid uitgewerkt in het Bprw.	In SVIR

meerdere doelen bijdragen. Een voorbeeld daarvan zijn strekdammen parallel aan de as van de rivier (langsdammen). Deze kunnen bijdragen aan het op diepte houden van de vaargeul, aan waterstanddaling en aan waterkwaliteitsdoelen.

Als onderdeel van Ruimte voor de Rivier voert Rijkswaterstaat een pilot met langsdammen uit. De effecten worden gedurende 3 jaar gemonitord. Op basis van de uitkomsten daarvan, kan bepaald worden of het zinvol is om meer langsdammen aan te leggen langs de Rijntakken, inclusief de IJssel. Naar verwachting kunnen langsdammen een (lokale) oplossing voor aanzanding op sommige rivierdelen vormen, maar zijn ze niet overal toepasbaar. Baggeren zal daarom nodig blijven, maar naar verwachting op kleinere schaal.

Functietoekenning rijkswateren

De Waterwet schrijft voor dat in het Nationaal Waterplan de functies voor rijkswateren worden opgenomen. Het kabinet kiest ervoor om met functietoekenning terughoudend om te gaan. In dit plan worden alleen functies toegekend die op grond van (wettelijke) verplichtingen specifieke eisen stellen aan het beheer of het gebruik van het betreffende rijkswater.

In of op basis van dit NWP vindt functietoekenning plaats voor de volgende functies: drinkwaterbescherming, Natura 2000, schelpdierwateren en zwemwater. Tevens zijn de rijkswateren weergegeven die zijn aangewezen als vaarweg.

Specifieke maatregelen voor deze gebieden worden in het Beheer- en Ontwikkelplan voor de Rijkswateren (Bprw) beschreven. Naast de functietoekenning in het NWP en Bprw is er het Register beschermde gebieden. Een samenvatting van dit register is onderdeel van de stroomgebiedbeheerplannen en daarmee ook van het NWP. Het register bevat een inventarisatie van de gebieden die op grond van specifieke regelgeving zijn aangewezen als beschermde gebieden.

Internationaal

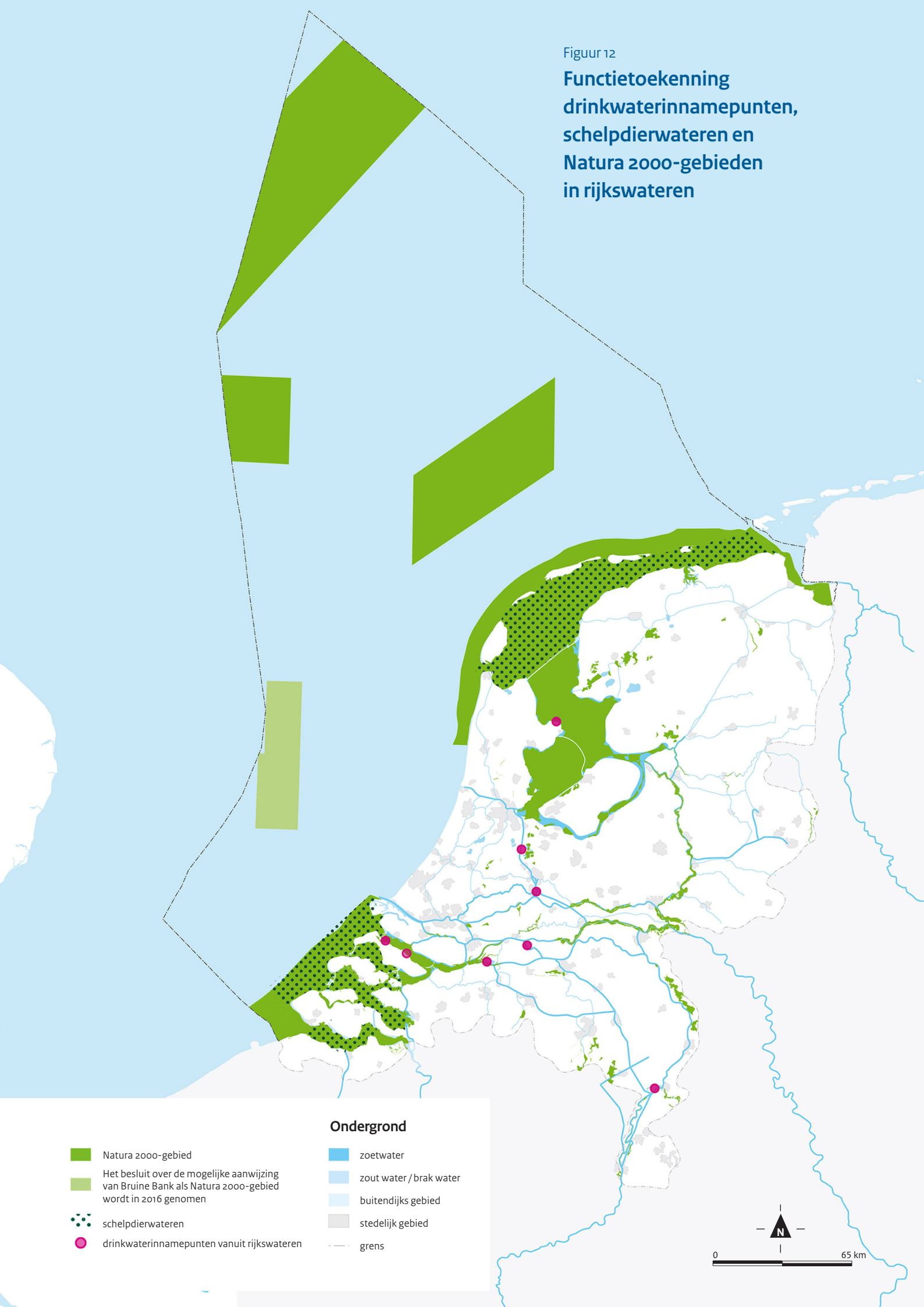
De ‘Internationale Waterambitie’ geeft de rijksvisie op de gehele internationale waterketen: politiek, diplomatie, bestuurlijke organisatie, wetgeving, beheer van infrastructuur, onderhoud, techniek, innovatie, kennis en financiën. In deze paragraaf wordt de essentie samengevat. Koppeling van de nationale aanpak en de internationale markt is een belangrijke drijfveer voor succesvolle internationale samenwerking. De Nederlandse waterkennis en –expertise draagt bij aan waterzekerheid en veerkracht tegen watergerelateerde rampen. Daarbij ontstaat synergie tussen handelsbevordering, ontwikkelingssamenwerking, kennisontwikkeling en waterdiplomatie, gericht op een duurzame groei wereldwijd.

Wereldwijd staat waterbeheer centraal bij het aanpassen aan en meebewegen met klimaatverandering. Het besef begint door te breken dat preventie tegen watergerelateerde rampen vele malen minder kost dan waterschade en herstel na de ramp, en tegelijk ook veel menselijke ellende voorkomt. Op veel plaatsen in de wereld zal men fors moeten investeren om zich te weren tegen een veranderend klimaat en stijgende zeespiegel. Dit vraagt om nieuwe coalities in het waterbeheer, de stedenbouw, de landbouw, de industrie, het natuurbeheer en de energiesector. Daarmee is er volop noodzaak én zijn er tegelijk kansen voor vernieuwing en intensivering van internationale samenwerking. Dat is een uitgelezen kans om Nederlandse kennis en kunde in te zetten in de rest van de wereld. Met de ervaring dat proactieve en op preventie gerichte waterbescherming loont, geeft het kabinet in internationale samenwerking prioriteit aan het verminderen van het risico op watergerelateerde rampen en het versterken van de weerbaarheid. Ook bij waterkwaliteit heeft Nederland door de betrokkenheid bij de internationale Rijn- en Maascommissies veel ervaring met een gezamenlijk aanpak op het niveau van het gehele stroomgebied.

De agenda voor hulp, handel en investeringen draagt bij aan een rechtvaardige wereld en biedt tegelijkertijd ruimte voor ondernemerschap. Centraal in deze agenda staan duurzaamheid, het delen van kennis, co-creatie, samen optrekken van Rijk, medeoverheden, bedrijfsleven, kennisinstellingen en ngo’s, en maximale benutting van private verdienkansen zodat waterzekerheid minder afhankelijk wordt van publieke budgetten. Schaal en

Figuur 12

Functietoekenning drinkwaterinnamepunten, schelpdierwateren en Natura 2000-gebieden in rijkswateren

complexiteit van mondiale (water)vraagstukken nemen in hoog tempo toe. De noodzaak van een integrale aanpak vereist het vergroten van de interactie met andere werkvelden, zoals energie en voedselvoorziening. Zo staat Nederland met zijn kennis de Wereldbank bij in het aanpakken van de waterproblematiek in de wereld. En werkt het kabinet nauw samen met de WASH-alliantie (Water, Sanitatie en Hygiëne) van NGO's om duurzaamheid te integreren in de buitenlandse water- en sanitatieprogramma's.

De Internationale Waterambitie heeft als hoofddoel de waterzekerheid van stedelijke delta's en toeleverende systemen te vergroten. Nederlandse kennisinstituten, maatschappelijke organisaties, bedrijven en overheidsinstanties (inclusief waterbeheerders) zullen hieraan een grotere bijdrage leveren. De ambities zijn: een duurzamere en efficiëntere omgang met water, betere preventie van risico's en bijdragen aan armoedebestrijding, voedselzekerheid en de circulaire economie.

Nieuwe uitgangspunten in de beleidsagenda zijn:
- De inzet verschuift van reactieve symptoombestrijding naar preventieve aanpak van waterrisico's, in coalitie met nationale en internationale partners.
- Evenwicht wordt nagestreefd tussen publieke en private governance: zonder goede publieke inbedding geen goede private waterbusiness.
- De zoektocht naar financiering wordt verbreed: van vooral publiek geld naar private verdienmodellen, ondernemerschap en innovatieve concessieverlening.
- De focus op masterplannen verschuift naar uitvoering van no-regret-acties.

Innovatie

Zoals beschreven in de paragraaf Internationaal is er een sterke relatie tussen de nationale aanpak en de internationale markt. Het kabinet hecht grote waarde aan het toepassen van innovatieve oplossingen voor waterbeheer en waterrobuust en klimaatbestendig inrichten, om zo onze eigen opgaven het hoofd te bieden. Daarmee wil het kabinet een sterke thuismarkt creëren. Voorbeelden zijn het ontwerpen van slimme ICT-toepassingen (zoals *smart cities* en slim watermanagement) en het slim gebruikmaken van natuurlijke processen bij de versterking van waterkeringen (zoals de zandige oplossing bij de Houtribdijk). Hierdoor biedt Nederland een etalage van innovatieve oplossingen die vervolgens in het buitenland te vermarkten zijn. Dit sluit aan bij de ambitie van het kabinet in het topsectorenbeleid. De watersector heeft een belangrijke toegevoegde waarde voor de Nederlandse economie vanwege haar sterke positie op het gebied van waterveiligheid en zoetwatervoorziening. De Topsector Water is intensief betrokken om deze positie verder te ontwikkelen. Door middel van het maken van een Kennis- en Innovatieagenda 2016-2019 en doorontwikkeling van projecten in Nederland (proeftuin NL) zorgt Topsector Water samen met andere Topsectoren ervoor dat de Nederlandse watersector genoeg in huis heeft om internationaal te blijven concurreren en daarbij het verdienvermogen te benutten en verder te versterken. Daarnaast door sturing te geven op het realiseren van crossovers tussen de topsectoren 'Agro/food' en 'Water' om de opgaven voor emissies van meststoffen, bestrijdingsmiddelen en diergeneesmiddelen en een efficiënt gebruik van (schaarser wordend) zoetwater innovatief en doelmatig aan te pakken, zodat de slogan 'bring in the Dutch' in de toekomst niet alleen veiligheid betreft maar ook waterkwaliteit en duurzame agrarische productie.

Het bundelen van krachten op het terrein van kennis en innovatie maakt Nederland als geheel sterker. Het nationaal kennis- en innovatieprogramma Water en Klimaat beoogt afstemming en samenwerking in alle fasen van fundamenteel onderzoek tot praktische toepassingen, met directe betrokkenheid van de kennisvragers en eindgebruikers. Het bundelen van de financiële middelen maakt het hierbij makkelijker om externe fondsen van bijvoorbeeld de EU te verwerven.

Een speerpunt bij innovatie is slim watermanagement. Nieuwe technologieën en data brengen nieuwe mogelijkheden met zich mee voor het waterbeheer. ICT en de toenemende hoeveelheid informatie die wordt gegenereerd bieden kansen om het watersysteem nauwkeuriger te monitoren, bijvoorbeeld op het gebied van waterkwaliteit, waterstanden, de conditie van waterkeringen en de geleden schade. Voorbeelden zijn het toepassen van sensoren (zoals in de IJkdijk), het verzamelen en combineren van data uit andere bronnen (*'big data'*) en mogelijkheden om sneller en beter in te spelen of zelfs te anticiperen op veranderingen in het watersysteem waardoor gevolgschade wordt voorkomen. Ook andere partijen, waaronder individuele bewoners, raken betrokken bij planvorming en uitvoering. Partijen

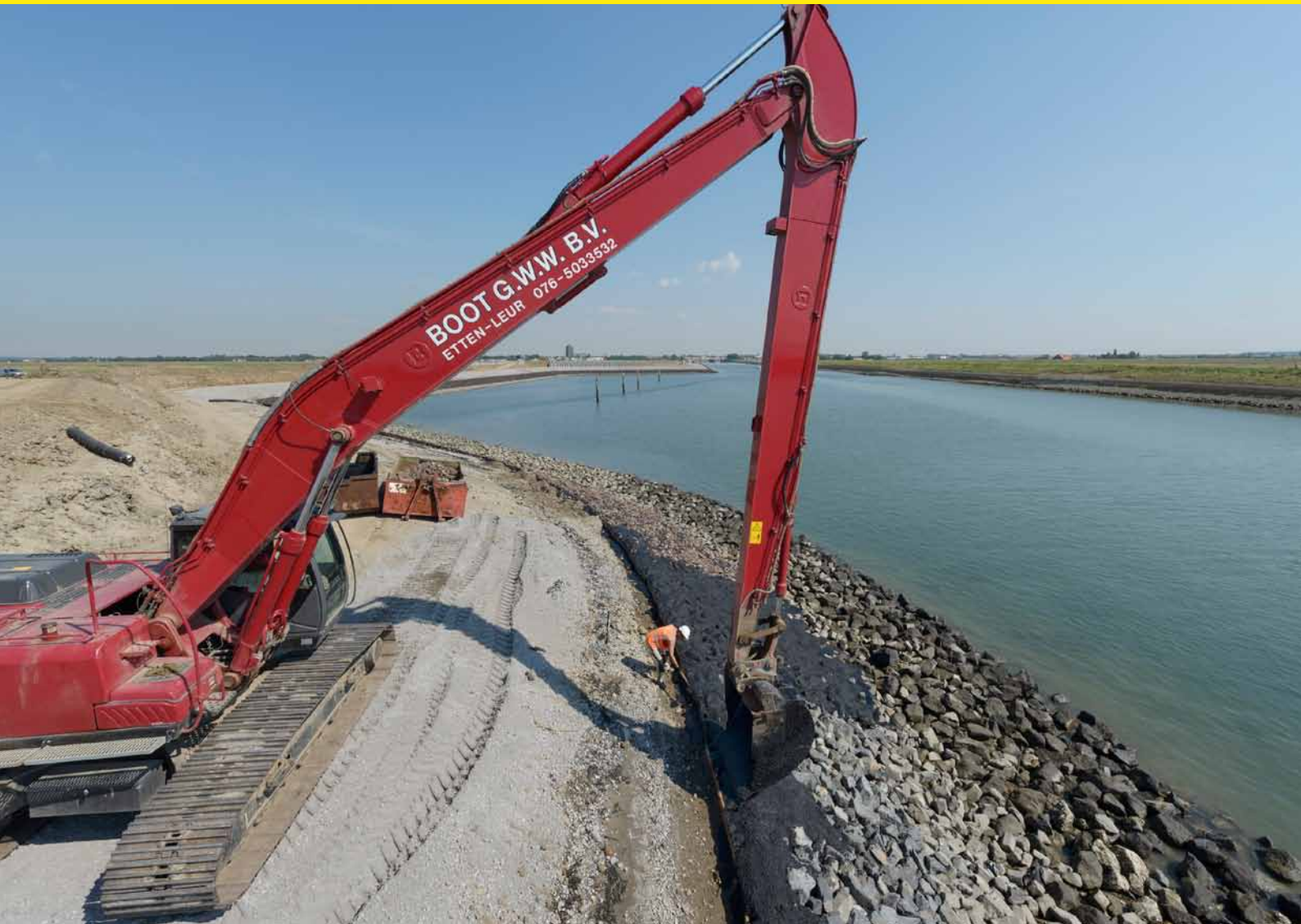
met open data zijn in staat nieuwe toepassingen te bedenken met nieuwe maatschappelijke initiatieven en innovaties. Vooral in stedelijke gebieden, waar veel opgaven samenkomen en veel partijen betrokken zijn, bieden dergelijke slimme oplossingen en nieuwe technologieën nieuwe kansen voor het goed laten functioneren van het watersysteem en het benutten van meekoppelkansen. Voorbeelden zijn dynamisch verkeersmanagement (snellere omleidingsroutes bij lokale wateroverlast op wegen), energieopwekking (de 'smart polder') of het terugwinnen van grondstoffen (bijvoorbeeld fosfaten uit urine).

Het kabinet werkt aan opendatabeleid. Ook zet het kabinet in op het ontwikkelen van een gebiedsgerichte, integrale benadering volgens het concept van *'smart cities'* in een aantal steden, gebruikmakend van ontwerp. Concrete voorbeelden zijn Digitale Delta en het platform NL Smart Cities. Voor de Nationale Omgevingsvisie wordt onderzocht wat nodig is om de digitale infrastructuur op orde te brengen en te integreren met de fysieke waterinfrastructuur.

Tabel 7 **Mijlpalen water en omgeving**

Traject	2016	2017	2018	2019	2020	2021
Werkwijze beter verbinden water en ruimte		Evalueren				
Kennisportaal en Handreiking Ruimtelijke Adaptatie	Actualisatie	Actualisatie	Actualisatie			
Stimuleringsprogramma ruimtelijke adaptatie	Uitvoering	Uitvoering				
Beleid en regelgeving vitale en kwetsbare functies					Vaststellen	
Nationale Adaptatie Strategie	Vaststellen	Evalueren				
Maatschappelijke uitvoeringsagenda Natuur voor de Toekomst	Actualisatie	Actualisatie	Actualisatie	Actualisatie	Actualisatie	Actualisatie

8

Financiering

De aanpak van de wateropgaven kost geld. Dit hoofdstuk geeft inzicht in de financiering van de uitvoering van het Nationaal Waterplan in de planperiode, met een doorkijk naar de kosten van het waterbeleid op de lange termijn. De ambitie van het kabinet is dat de rijksopgave in financieel opzicht op een maatschappelijk aanvaardbaar niveau blijft, binnen de planperiode en op lange termijn.

Rijk, waterschappen, provincies, gemeenten en drinkwaterbedrijven investeren jaarlijks circa € 7 miljard (2013) in de Nederlandse watertaken. Ongeveer 17% van alle kosten komt voor rekening van het Rijk. Dit percentage is de laatste jaren omlaag gegaan vanwege een doelmatigheidsslag bij het Rijk bij aanleg en beheer en onderhoud en een verschuiving van een deel van de kosten naar de waterschappen.

Waterveiligheid

Een adequate bescherming van ons land tegen hoogwater vergt de komende decennia vele miljarden aan investeringen. Door de waterveiligheidsopgaven die voortkomen uit onder meer de nieuwe normering, bodemdaling en klimaatverandering in samenhang aan te pakken, wordt optimaal en efficiënt geïnvesteerd. Een kostenschatting van de nieuwe investeringsopgaven van het Deltaprogramma 2015 komt uit op circa € 20 miljard tot en met 2050. Hiervan is circa € 19 miljard benodigd voor waterveiligheid en € 0,8–1 miljard voor zoetwater. De financiële opgaven zijn nader toegelicht in het Deltaprogramma 2015. In het Deltafonds zijn de benodigde middelen tot en met 2028 opgenomen.

Met het Bestuursakkoord Water en met de oprichting van het Deltafonds is een sterke basis gelegd om de maatregelen voor waterveiligheid te bekostigen. In het Bestuursakkoord zijn afspraken met de waterschappen gemaakt over cofinanciering van het Hoogwaterbeschermingsprogramma (HWBP). Ook hebben Rijk, provincies, gemeenten, waterschappen en drinkwaterbedrijven afspraken gemaakt over een doelmatiger waterbeheer. De gezamenlijke partijen streven naar een doelmatigheidswinst oplopend tot structureel € 750 miljoen per jaar vanaf 2020 ten opzichte van de peildatum 2011. Deze doelmatigheidswinst is opgebouwd uit € 450 miljoen in de waterketen, waarvan € 380 miljoen bij waterschappen en gemeenten en € 70 miljoen bij drinkwaterbedrijven, en € 300 miljoen in het beheer van het watersysteem door Rijk, provincies, waterschappen en gemeenten. Het streven naar doelmatigheidswinst heeft als doel kostenstijgingen te beperken en lokale lastenontwikkeling gematigd te houden. Via de rapportage De Staat van Ons Water wordt hierover jaarlijks aan de Tweede Kamer gerapporteerd. De evaluatie van eind 2013 laat zien dat de partijen goed op koers liggen.

Met de Unie van Waterschappen zijn afspraken gemaakt over de financiering van het nieuwe waterveiligheidsbeleid. Uitgangspunt voor de bekostiging is een integrale aanpak van de waterveiligheidsopgaven (aanscherping normen, nieuwe technische inzichten, klimaatverandering en bodemdaling) die erop gericht is om in 2050 overal aan de nieuwe norm te voldoen. De integrale aanpak van de versterkingsopgave, inclusief de opgave die voortkomt uit de nieuwe normering, wordt gefinancierd uit het nieuwe HWBP. Het resterende deel van de vrijvallende rijksmiddelen blijft beschikbaar voor de waterveiligheidsopgave binnen het Deltafonds. De afspraken over de manier waarop het nieuwe HWPB wordt gevuld, worden gecontinueerd. Daarmee is tot 2028 geen wijziging nodig van de bijdragen van Rijk en waterschappen voor maatregelen voor de versterking van keringen die in beheer van de waterschappen zijn. Als de Landelijke rapportage Toetsing 4 gereed is (in 2023), is meer bekend over de omvang van de opgave. Na 2023 wordt op basis hiervan bezien of aanvullende afspraken nodig zijn. De evaluatie van de afspraken over de financiering in 2016, die is afgesproken in het Bestuursakkoord Water, wordt daarom uitgesteld tot 2023. Belangrijk aandachtspunt bij de evaluatie is de ontwikkeling van de lokale lasten, mede in relatie tot de projectgebonden bijdrage van 10%. Voor waterschappen met een grote opgave moet de opgave beheersbaar blijven. Dit kan door slim programmeren, slim kapitaliseren of het egaliseren van de effecten binnen het programma. Deze mogelijkheden worden de komende tijd nader onderzocht. In 2023 wordt bezien of aanvullende maatregelen wenselijk zijn.

Waar sprake is van meerkosten voor rivierverruiming is het kabinet bereid middelen uit het Deltafonds in te zetten, onder de voorwaarde dat een maatregel een grote bijdrage levert aan de veiligheid, kansen biedt om op gebiedsniveau synergie te realiseren (bijvoorbeeld voor economie, cultuurhistorie, natuur en recreatie) en sprake is van cofinanciering. Het kabinet heeft hiervoor tot en met 2028 circa € 200 miljoen gereserveerd binnen het Deltafonds.

Zoetwatervoorziening

Voor de economische ontwikkeling hebben investeringen in de zoetwatervoorziening grote betekenis. Tot 2050 kan de zoetwatervoorziening robuuster worden gemaakt en worden geoptimaliseerd met investeringen in een aantal gerichte maatregelen.

De kosten van de toekomstige zoetwateropgave worden geschat op € 0,8–1 miljard tot en met 2050. Voor de periode tot en met 2028 is hiervoor in het Deltafonds € 150 miljoen gereserveerd. Met deze reservering wordt een eerste stap gezet in het robuuster maken van het systeem door middel van kosteneffectieve maatregelen. De reservering is ruim voldoende om in ieder geval de rijksbijdrage aan het eerste pakket zoetwatermaatregelen te kunnen leveren, zoals beschreven in het Deltaprogramma 2015.

Middelen van andere partners

Bij integrale projecten die meer doelen dan alleen waterveiligheid en zoetwatervoorziening dienen, dragen meer partners een financiële verantwoordelijkheid. Ook bij waterveiligheids- en zoetwatermaatregelen die zowel meerkosten als 'meerbaten' met zich meebrengen, ligt een bijdrage uit andere financieringsbronnen dan het Deltafonds voor de hand.

Ruimtelijke Adaptatie

In de deltabeslissing Ruimtelijke Adaptatie spreken Rijk, provincies, gemeenten en waterschappen af waterveiligheid en klimaatbestendigheid integraal mee te gaan wegen bij ruimtelijke ontwikkelingen. De ambitie daarbij is dat in 2020 klimaatbestendig handelen en waterrobuust inrichten integraal onderdeel van beleid en uitvoering is, zodat Nederland in 2050 ook daadwerkelijk klimaatbestendig is ingericht.

Het Stimuleringsprogramma Ruimtelijke Adaptatie heeft als doel dat in 2020 waterrobuust en klimaatbestendig inrichten "de normaalste zaak van de wereld" is. Voor dit Stimuleringsprogramma is voor 2015, 2016 en 2017 een budget van € 800.000 per jaar beschikbaar gesteld uit het Deltafonds.

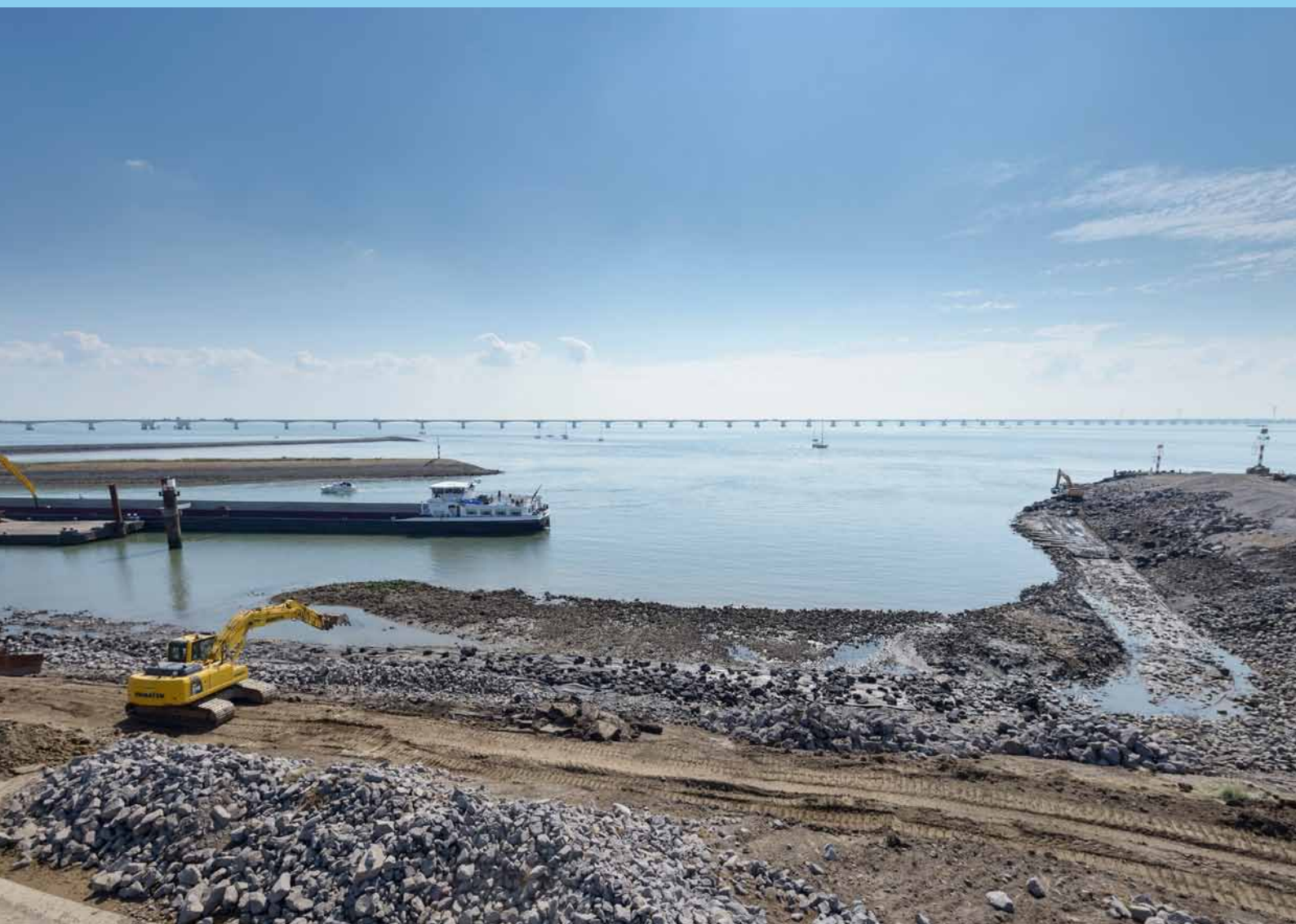
Waterkwaliteit (Kaderrichtlijn Water)

Het kabinet blijft zich inzetten voor het realiseren van de doelen van de Europese Kaderrichtlijn Water (KRW). In de begroting van 2015 is structurele financiering van de KRW-maatregelen voor de gehele planperiode tot en met 2027 geregeld (in totaal € 574 miljoen). Daarbij is tevens toegelicht hoe de benodigde middelen zijn vrijgemaakt en de wijze waarop deze worden ondergebracht in het Deltafonds.

Langetermijnfinanciering

In 2014 heeft de OESO onderzocht welke ontwikkelingen van invloed zijn op het Nederlandse waterbeheer, welke risico's Nederland in de toekomst kan verwachten en of Nederland hier voldoende op is voorbereid. De OESO concludeert dat het waterbeheer in Nederland goed georganiseerd is en een stabiele financiële structuur kent. Het kabinet onderschrijft de conclusie van de OESO dat het Nederlandse waterbeheer een stabiele financiële structuur kent. Echter, voor de lange termijn is er een aantal uitdagingen om ons bekostigingssysteem duurzaam en toekomstbestendig te maken. Economische prikkels in efficiënter omgaan met "te veel", "te weinig" en "te vervuild" water kunnen versterkt worden. Het kabinet is daarom samen met de waterpartners een verkenning naar een toekomstige financiële structuur gestart. De resultaten komen in 2015 beschikbaar.

Het kabinet onderschrijft deze conclusies.. Echter, voor de lange termijn is er een aantal uitdagingen om ons bekostigingssysteem duurzaam en toekomstbestendig te maken. Economische prikkels in efficiënter omgaan met "te veel", "te weinig" en "te vervuild" water kunnen versterkt worden. Het kabinet onderschrijft als vertrekpunt het principe dat degenen die profijt hebben van of ingrepen doen die effect hebben op het waterbeheer ook de daarbij behorende kosten dragen ("de gebruiker/vervuiler betaalt"). Waar dit efficiënt is, wordt de bekostiging zo veel mogelijk decentraal belegd. Het kabinet is daarom samen met de waterpartners een verkenning naar een toekomstige financiële structuur gestart. Daaruit blijkt dat de huidige financieringssystematiek de terugwinning van de gemaakte vaste kosten centraal stelt. Dit heeft als voordeel dat er zekerheid is dat de noodzakelijke kosten worden gedragen. Omdat een belangrijk deel van de bekostiging via de algemene middelen verloopt wordt het grootste deel van de kosten voor het waterbeheer in Nederland betaald door huishoudens. Principes zoals 'gebruiker, vervuiler, veroorzaker, belanghebbende betaalt' worden wel toegepast in de bekostiging van het waterbeheer, maar dit kan op bepaalde terreinen mogelijk nog versterkt worden. Bijvoorbeeld om vervuiling van water tegen te gaan, bij het gebruik en onttrekken van grond- en oppervlaktewater en bij de afvoer en verwerking van hemelwater. Daarom wil het kabinet met de bestuurlijke partners in breder kader onderzoeken hoe op langere termijn deze principes beter toegepast kunnen worden.

Daarbij worden ook andere instrumenten, andere beleidsvelden en internationale aspecten in ogenschouw genomen. Het lopende onderzoek naar de modernisering van de zuiveringsheffing wordt meegenomen. Onderzocht wordt of er nut en noodzaak is om hierbij de watersysteemheffing te betrekken. De eerste resultaten worden begin 2017 verwacht.

Tabel 8 **Mijlpalen financiering**

Traject	2016	2017	2018	2019	2020	2021
Verkenning toekomst financiële structuur	Onderzoek mogelijke optimalisaties en rapportage tussenstand	Resultaten kansrijke optimalisaties				

Bijlagen

1 Verankering rijksbeleid deltabeslissingen en voorkeursstrategieën (Tussentijdse wijziging NWP)
2 Beleidsnota Noordzee 2016-2021
3.1 Stroomgebiedbeheerplan Eems 2016-2021
3.2 Stroomgebiedbeheerplan Maas 2016-2021
3.3 Stroomgebiedbeheerplan Rijn 2016-2021
3.4 Stroomgebiedbeheerplan Schelde 2016-2021
3.5 Programma van maatregelen Kaderrichtlijn Water Eems
3.6 Programma van maatregelen Kaderrichtlijn Water Maas
3.7 Programma van maatregelen Kaderrichtlijn Water Rijn
3.8 Programma van maatregelen Kaderrichtlijn Water Schelde
4.1 Overstromingsrisicobeheerplan Eems
4.2 Overstromingsrisicobeheerplan Maas
4.3 Overstromingsrisicobeheerplan Rijn
4.4 Overstromingsrisicobeheerplan Schelde
5 Mariene Strategie voor het Nederlandse deel van de Noordzee 2012 – 2020 deel 3 (Programma van maatregelen Kaderrichtlijn Mariene Strategie)

Colofon

Vormgeving	CO3
Fotografie	Tineke Dijkstra Fotografie (cover, p.4, 22, 24, 28, 30, 54, 56, 66, 68, 72)
	Mediatheek Rijksoverheid (p.12, 44)
	Henri Cormont/ inZicht fotografie en advies (p.18)
	John Gundlach/ Flying Holland (p.32)
Cartografie	Posad Spatial Strategies
Illustratie	Rikkers Infographics
Druk	Grafisch Goed

Colofon

Vormgeving	CO3
Fotografie	Tineke Dijkstra Fotografie (cover, p.4, 22, 24, 28, 30, 54, 56, 66, 68,72)
	Mediatheek Rijksoverheid (p.12, 44)
	Henri Cormont/ inZicht fotografie en advies (p.18)
	John Gundlach/ Flying Holland (p.32)
Cartografie	Posad Spatial Strategies
Illustratie	Rikkers Infographics
Druk	Grafisch Goed

verder met ons water

Ons Water is de publiekscampagne om Nederlanders meer waterbewust te maken. We zijn nooit klaar met ons water. Kijk op www.onswater.nl voor informatie, verhalen en tips. Ons Water is een initiatief van het ministerie van Infrastructuur en Milieu, Rijkswaterstaat, Unie van Waterschappen, IPO, VNG, Vewin en Deltaprogramma.

Dit is een gezamenlijke uitgave van

Ministerie van Infrastructuur en Milieu
Ministerie van Economische Zaken

Postbus 20901 | 2500 EX Den Haag
www.rijksoverheid.nl/ienm

December 2015